



Enskilda Högskolan  
Stockholm

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM  
Masterprogram i mänskliga rättigheter och demokrati

EXAMENSARBETE  
Masteruppsats  
VT 2023

# **Den offentliga sektorns åtagande för att stärka barns rättigheter**

*En studie om implementering av barnkonventionen som nationell lagstiftning*

Författare: Robin Ahmed

Handledare: Kjell-Åke Nordquist

## **Abstract**

The present study investigated the incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child into Swedish law through an examination of the juridical difficulties in the state and municipalities. The study employed three methods: Qualitative content analysis, juridical method, and a semi-structured interview. The results show that the incorporation alone is not sufficient but is a project that needs continuous efforts to have thorough effects on children's rights. As the phrasing of the Convention is vague it results in difficulties in exercising the rights, especially regarding the best interest of the child. Furthermore, the Swedish law prohibits children under 18 years old to bring an action to court in certain issues such as migration cases. Additionally, as Sweden has not ratified the third optional protocol of the Convention regarding the right to seek justice from the Committee on the Rights of the Child in case of a violation of rights on a national level, this further limits children to exercise their rights. On the municipal level, dissemination of information and knowledge regarding the Convention, cooperation between municipal bodies and the government, commitment for change, and access to adequate resources are all important tools for the implementation.

## **English title**

The commitment of the Swedish public sector to strengthen children's rights – A study on the implementation of the Convention of the Rights of the Child into Swedish law

## **Nyckelord**

Barnkonventionen, barns rättigheter, barnets bästa, barnrättskommun, implementering

## **Lista över förkortningar**

Barnkonventionen – FN:s konvention om barnets rättigheter

FN – Förenta nationerna

NF – Nationernas förbund

SKR – Sveriges Kommuner och Regioner

UDHR – Universal Declaration of Human Rights

UNICEF – United Nations Children's Fund

## Innehåll

1. Inledning .....	5
1.1 Uppkomsten av FN:s konvention om barnets rättigheter.....	6
1.2 Sveriges förbindelse med barnkonventionen .....	8
1.3 Barnkonventionens utmaningar .....	9
2. Syfte och frågeställningar.....	10
3. Teoretiskt utgångsläge.....	11
3.1 Barnkonventionens grundläggande principer.....	11
3.2 "Barnets bästa" - ett konventionsbegrepp .....	12
3.3 Implementering av barnkonventionen .....	13
4. Metod och material.....	14
4.1 Kvalitativ innehållsanalys.....	14
4.2 Juridisk metod .....	14
4.3 Semistrukturerad intervju.....	16
4.4 Empiriskt urval .....	17
4.5 Avgränsningar och begränsningar .....	17
4.6 Forskningsetik .....	19
5. Barnkonventionen som nationell lagstiftning.....	19
5.1 FN:s konvention om barnets rättigheter .....	20
5.2 "Barnets bästa" - ett juridiskt begrepp.....	21
5.3 Barn som rättighetssubjekt .....	24
5.4 Barns rättskapacitet.....	26
5.5 Sveriges åtagande av barnkonventionens efterlevnad.....	28
5.5.1 Förberedelser och åtgärder.....	30
5.5.2 Förutsättningar och svårigheter.....	32
6. Haninge kommuns åtagande att stärka barns rättigheter .....	35
6.1 Implementeringen av barnkonventionen i kommunen.....	35
6.2 Haninge kommuns åtgärder för barnkonventionens efterlevnad .....	38
6.3 Informations- och kunskapsspridning inom kommunen, rättighetsbaserad skola .....	40
7. Resultat.....	41
8. Diskussion .....	44
8.1 Förslag för vidare forskning .....	46
9. Avslutning .....	46
Käll- och litteraturförteckning.....	48

# 1. Inledning

Vilka rättigheter innehar ett barn, vad vet barn om deras rättigheter, kan ett barn åberopa sina rättigheter gentemot en vuxen eller myndighet, hur ska barnkonventionen tolkas och hur ska det tillgodoses respektive upprätthållas, är några fundamentala funderingar som diskuteras och analyseras hos privata såväl som offentliga aktörer. Genom att barnkonventionen har inkorporerats in till den svenska lagstiftningen sedan den 1 januari år 2020 har FN:s konvention om barnets rättigheter fått en juridiskt starkare ställning i Sverige. Detta innebär att alla sorters ärenden och beslut som gäller barn är numera förpliktigade att följa barnkonventionens riktlinjer. Det har blivit hårdare krav för myndigheter, kommuner och för olika verksamheter att upprätthålla och tillgodose barns rättigheter jämfört med tidigare när barnkonventionen endast var ratificerat och omfattades av socialtjänstlagen. Socialtjänsten hade det yttersta ansvaret att tillgodose att barns rättigheter upprätthölls i linje med ramlagens grundläggande riktlinjer och generella mål och i samverkan med olika myndigheter och kommuner.

Barns rättigheter ansågs beaktas till endast en tillfredsställande nivå men utgjorde inget absolut krav att upprätthållas för olika verksamheter inom privat- och offentlig sektor. Problemet med detta var att den nationella lagstiftningen saknade en allmängiltig bestämmelse för att kunna fungera som ett komplement till övriga föreskrifter, exempelvis till plan- och bygglagen. Och till följd av barnkonventionens inkorporering blir beaktandet av att tillgodose barns rättigheter mer påtaglig för verksamheter som primärt inte arbetar med barn men är indirekt delaktiga i upprätthållandet av barns rättigheter, exempelvis byggföretag.<sup>1</sup>

En ytterligare fundering är hur barnkonventionen ska implementeras. Svenska myndigheter har blivit delegerade ansvaret att tillförsäkra barnkonventionens efterlevnad av den svenska regeringen genom att utforma olika sorters processer för informations- och kunskapsspridning till berörda parter. Detta ska bidra till ett kunskapslyft hos skyldighetsbärare såväl som rättighetsbärare och därmed kunna främja att barns rättigheter upprätthålls på ett regelrätt sätt. Slutligen är frågan om åtgärderna har varit tillräckliga. För att kunna besvara detta kommer denna undersökning vara av en evaluerande karaktär som innebär att studien kommer att analysera vilka insatser, åtgärder och projekt som har vidtagits

---

<sup>1</sup> Maria Grahn-Farley, Barnkonventionen: En kommentar, 2 uppl. (Lund: Studentlitteratur AB, 2019), 9–10.

inför inkorporeringen och hur implementeringen av barnkonventionen och informations-spridningen av barns rättigheter har verkställts i den offentliga sektorn. Undersökningen kommer att klargöra vilka teoretiska och praktiska svårigheter och förutsättningar som föreligger för upprätthållandet av barnkonventionen. Detta kommer ske i tre steg: genom en teoretisk litteraturstudie om vilka juridiska, filosofiska och politiska hinder som förekommit och vilka handlingar som har genomförts; genom att belysa hur artikel 42, som behandlar statens ansvar att förse lämpliga och aktiva åtgärder för att göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland vuxna och barn, har tillgodosetts; samt genom att illustrera hur Haninge kommun har arbetat för att kunna tillförsäkra efterlevnaden av barnkonventionen och barns rättigheter för att kunna redogöra för ett exempel på hur implementeringen har genomförts inom den offentliga sektorn.

## 1.1 Uppkomsten av FN:s konvention om barnets rättigheter

Barns rättigheter har under en längre tid uppmärksammats internationellt och är under ständig utveckling för att kunna främja, förbättra och säkerställa barns skydd och säkerhet genom att beakta deras jämlikhet, frihet och värdighet gentemot alla andra människor.

Eglantyne Jebb, grundaren av organisationen Rädda Barnen som gjorde begreppet barns rättigheter internationellt känt genom att skriva deklARATIONEN om barns rättigheter, även kallad för Genève-deklARATIONEN som innehåller fem grundläggande punkter gällande barns rättigheter. Den 26:e september år 1924 antogs Genève-deklARATIONEN av Nationernas Förbund (NF) som är föregångarna av Förenta nationerna (FN) och blev den första internationella deklARATIONEN om barnets rättigheter. Problemet med deklARATIONEN var att barns rättigheter inte hade en rättsligt bindande status och kunde därmed inte fungera som ett påtvingande verktyg internationellt. Detta innebar *de facto* att barns rättigheter negligerades av stater, framför allt under andra världskriget och efter krigets slut år 1945 försökte organisationen Rädda Barnen återuppväcka arbetet med barns rättigheter. De arbetade för att den brittiska regeringen skulle leda och föra fram frågan i hopp om att det nybildade FN skulle anta och införliva barnrättsdeklARATIONEN. Detta möttes av ett starkt motstånd i FN som menade att dessa rättigheter skulle tillgodoses i en universell deklARATION om mänskliga rättigheter. År 1946 bildades United Nations International Childrens Emergency Fund (UNICEF) av FN med ändamål att tillgodose barns rättigheter efter den brutalitet och förödelse som andra världskriget medförde. Det som UNICEF:s arbete innefattar är att tillförsäkra alla barns

grundläggande och akuta behov, till exempel att tillgodose barn med mat, sjukvård, tak över huvudet och framför allt trygghet och säkerhet.<sup>2</sup>

Tre år senare antogs FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (Universal Declaration of Human Rights, UDHR) år 1948 av FN:s generalförsamling och innehar en sedvanerättslig status vilket innebär att bestämmelsen betraktas vara juridiskt bindande med anledning av att föreskriften är allmänt accepterad som lag. UDHR omfattas av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter för alla människor. År 1959 antogs deklarationen om barnets rättigheter av FN:s generalförsamling som fastslår att barnets bästa behöver beaktas och därmed vädjar berörda parter att tillgodose barns rättigheter. Denna långtgående utveckling av barns rättigheter blev år 1966 en del av den internationella överenskommelsen om de mänskliga rättigheterna och blev mer utförligt utformad genom stärkta rättigheter för barnen, exempelvis att all grundläggande utbildning för barn ska vara kostnadsfritt och att samtliga barn ska ha rätt vid födsel att registreras och få ett namn.<sup>3</sup>

År 1978 kom det första utkastet att inrätta ett lagligt bindande dokument gällande barnets rättigheter av olika barnrättsorganisationer, FN-organ, regeringsrepresentanter, experter på mänskliga rättigheter och många fler, med ändamål att kunna garantera att stater tillgodoser barns rättigheter. Efter ett långtgående arbete antog FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen av FN:s generalförsamling den 20:e november år 1989 och trädde i laga kraft den 2 september år 1990. Idag är barnkonventionen den mest ratificerade FN-konventionen av samtliga medlemsländer i FN och är det första rättsligt bindande dokument inom folkrätten som gäller barn och även det första traktat som antogs efter kalla kriget. Barnkonventionen omfattas av alla delar av UDHR och skapandet av konventionen kan betraktas som ett tecken på försoning mellan öst och väst genom ett allmänt erkännande och acceptering av varandras värderingar och inte endast ett instrument för att stärka och säkerställa barns rättigheter.<sup>4</sup>

---

<sup>2</sup> Linde Lindkvist, Barnets mänskliga rättigheter: En introduktion, 1 uppl. (Lund: Studentlitteratur AB, 2022), 27 – 40.

<sup>3</sup> UNICEF. Barnkonventionens historia, 2018. <https://UNICEF.se/barnkonventionen>. (hämtad 2023-02-18).

<sup>4</sup> Grahn-Farley. Barnkonventionen: En kommentar, 11–13.

## 1.2 Sveriges förbindelse med barnkonventionen

Den 21 juni år 1990 ratificerade den svenska riksdagen FN:s konvention om barns rättigheter och valde då att transformera barnkonventionens riktlinjer och målsättningar till den nationella lagstiftningen. Det innebär att de nationella föreskrifterna som behandlar barns rättigheter ska utformas i ljuset av barnkonventionen för att bidra till en legal harmoni. Det som ligger till grund för beslutet av att ratificera barnkonventionen framgår i regeringens proposition 1989/90:107 som fastställer att ett godkännande av konventionen är självklar. Genom att den befintliga nationella lagstiftning, rättspraxis och landets styrelseskick ansågs vara i god överensstämmelse med konventionen betraktades en ratificering vara fullt möjlig. Det framgick inte någon tvivelaktighet att inte ratificera barnkonventionen då regeringen menade att Sverige under en längre tid har beaktat dessa rättigheter och därmed ansågs ingen nationell lagändring vara nödvändig för att kunna godkänna konventionen. Den enda reservationen som genomfördes vid denna tidpunkt av regeringen var artikel 37 c som avser barns möjlighet att hållas åtskilt från vuxna i form av frihetsberövning om en återförening inte bedöms vara till barnets bästa. Anledningen till att den svenska regeringen tog avstånd från denna bestämmelse var för att den inhemska lagstiftningen inte ansågs leva upp till bestämmelsens krav och att den dåvarande familjepolitik som var rådande i Sverige inte var i samklang med att främja ett möjliggörande av en fullkomlig separation mellan barn och sina föräldrar. Den familjepolitik som styrdes i Sverige värnade över familjens helhet vilket innebär att varje familj d.v.s. biologisk vårdnadshavare innehar ett starkt skydd gentemot yttre involvering av exempelvis staten och kan därmed inte ersätta föräldrarna och deras huvudsakliga uppgift att ansvara över barnets bästa som innefattar utveckling, materiella behov, säkerhet och hälsa. Detta innebär att föräldrarna har det yttersta ansvaret över sitt barn och att staten snarare fungerar som ett instrument för att främja och understödja föräldrarna med stöd och hjälp i form av komplettering som anses vara nödvändigt så att barnet får den trygghet, utveckling, vård och förutsättning som fordras.<sup>5</sup>

Sveriges ratificering av barnkonventionen medför en obligation att beakta de riktlinjer och vägledning som framgår i konventionen och blev det första steget i att främja barns rättigheter. En annan anmärkningsvärd utveckling av att stärka barns rättigheter hänför sig till Sveriges godkännande av det första fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter år 2002 och därefter godkännandet av det andra tilläggsprotokollet om försäljning

---

<sup>5</sup> SOU 2016/19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*. 115–116.



av barn, barnpornografi och barnprostitution. Däremot har Sverige inte ratificerat det tredje och sista tilläggsprotokollet som avser rätten om ett individuellt klagomålsförfarande som antogs år 2011 vilket innebär att enskilda ärenden gällande överträdelse av barns rättigheter ska kunna överklagas av barn eller ställföreträdare till barnrättskommittén. Den senaste utvecklingen av att stärka barns rättigheter i Sverige är inkorporeringen av barnkonventionen år 2020 och är i skrivandets stund svensk lag, utvecklingen har gått framåt med att tillgodose barnkonventionen men min största fundering är om denna utveckling har stärkt barns rättigheter i praktiken. Tolkningsutrymmet i barnkonventionens artiklar är breda och ett fastställande av hur det kommer att tolkas återstår att se i framtida rättspraxis. Hur efterlevnaden av barnkonventionen ska säkerställas är en långtgående process och kräver mycket arbete men Sveriges förbindelse med barnkonventionen är ett steg i rätt riktning för att stärka barns rättigheter.<sup>6</sup>

### 1.3 Barnkonventionens utmaningar

De mänskliga rättigheterna har sedan länge varit ett kontroversiellt ämne med oenigheter gällande tolkningen av bestämmelserna, vilka rättigheter och skyldigheter som föreligger, hur långt de olika rättigheterna sträcker sig och vilka som är skyldighetsbärare respektive rättighetsbärare. Dessa oklarheter är vad som främst ligger till grund för skiftande tillämpningar världen över gällande hur upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. Detta bidrar till en problematik då föreskrifterna är vagt formulerade och möjliggör för en tämligen fri tolkning som bidrar till funderingar om hur artiklarna ska tolkas, implementeras och upprätthållas. Huvudansvaret för tolkningen av artiklarna kommer i praktiken överlåtas till rättsväsendet, högre domstolar och vissa myndigheter, för att sedan kunna fastställa oenigheter om hur barnkonventionen förhåller sig till övrig nationell lagstiftning i frågor som gäller barn. Efter att en prövning har genomförts kan en rättspraxis skapas d.v.s. vägledande beslut för hur framtida tvister ska tolkas. Ett exempel på en vagt formulerad bestämmelse är den första artikeln i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna som nämner att "*Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.*"<sup>7</sup>

---

<sup>6</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 19.

<sup>7</sup> OHCHR. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*, 1998.

<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=swd>. (Hämtad 2023-03-04).

Den första meningen fastställer att rättigheterna gäller lika för alla människor vilket kan tolkas som att det inkluderar vuxna och barn. Det som är problematiskt med bestämmelsen är den andra meningen som redogör för vilka människor rättigheterna avser. I föreskriften står det att en människa ska vara utrustad med förnuft och samvete, vilket kan förknippas med intelligens, mognad och moral. Detta lämnar ett brett tolkningsutrymme över vem som besitter dessa egenskaper och kan resultera till att barn faller utanför denna kategori och därmed blir en särskilt utsatt grupp i samhället. Detta kan vara en av många anledningar till att barnkonventionen inrättades med det huvudsakliga ändamålet att säkerställa barns mänskliga rättigheter genom att stärka och värna över det som är att betraktas vara barnets bästa i form av utveckling, säkerhet och hälsa.

En rättighetsbärare utan kännedom om sina rättigheter kan inte nyttja eller åberopa sina rättigheter och har därmed i praktiken inga rättigheter att bruka. Det gäller även för berörda verksamheter, myndigheter och för rättsväsendet att få kännedom om vilka rättigheter ett barn är berättigat till och i sin tur vilka direkta och indirekta skyldigheter det innebär för samtliga. Sammanfattningsvis är den yttersta utmaningen för barnkonventionens efterlevnad verkställandet i praktiken. För att kunna säkerställa att konventionen upprätthålls behöver insatser genomföras i form av kunskaps- och informationsspridning internt såväl som externt inom den offentliga sektorn. Det bidrar i sin tur till en ökad kunskap och medvetenhet över vad som är barns rättigheter och hur de ska tillgodoses, för att sedan kunna skapa en enhetlig procedur för att kunna säkerställa att beslut och ärenden gällande barn direkt och indirekt sker rättsenligt med barnkonventionen och barns rättigheter.<sup>8</sup>

## 2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att bidra med en ökad förståelse för hur implementeringen av barnkonventionen har genomförts hos statliga och kommunala verksamheter. Detta kommer att undersökas genom att kartlägga och belysa de åtgärder, projekt och insatser som har vidtagits hos den offentliga sektorn med fokus på juridiska förutsättningar och svårigheter för upprätthållandet av barnkonventionen. Studien kommer även belysa hur arbetet med informations- och kunskapsspridning till skyldighetsbärarna och rättighetsbärarna gällande barns rättigheter har genomförts. Undersökningen kommer redogöra för hur långt arbetet med barnkonventionens efterlevnad och upprätthållandet av barns rättigheter har kommit inom

---

<sup>8</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 20–25.

Haninge kommun för att illustrera en del av den offentliga sektorns åtagande att stärka barns rättigheter. Intentionen är inte att granska Haninge kommun arbete, syftet är att belysa hur långt arbetet med barnkonventionens efterlevnad har kommit som underlag för framtida utveckling.

Det som ligger till grund för valet av forskningsämne har ett samband med att barnkonventionen har inkorporerats till svensk lagstiftning den 1 januari 2020 och har därmed fått en nutida relevans. Det finns ett behov av att tydliggöra vad som omfattar barns rättigheter, vilka förutsättningar och svårigheter som föreligger med upprätthållandet av barnkonventionen och hur det tillgodoses.

För att kunna besvara på undersökningens syfte kommer studien att arbeta utifrån två forskningsfrågor:

1. Vilka juridiska förutsättningar och svårigheter föreligger för upprätthållandet av barnkonventionen och för att stärka barns rättigheter?
2. Hur kan implementeringen av barnkonventionen genomföras för att stärka barns rättigheter i en kommun?

### 3. Teoretiskt utgångsläge

För att kunna få en övergripande uppfattning om barnkonventionens funktion och inverkan kommer detta kapitel redogöra för barnkonventionens grundläggande ändamål och tydliggöra begreppet "barnets bästa". Avsnittet kommer även att belysa hur implementeringen av konventionen behöver genomföras för att kunna tillgodoses barnkonventionens efterlevnad.

#### 3.1 Barnkonventionens grundläggande principer

Barnkonventionens bestämmelser är jämbördiga gentemot varandra och är odelbara vilket innebär att det inte finns någon föreskrift som är av större betydelse än någon annan och därmed råder heller ingen hierarkisk ordning av artiklarna. Däremot finns det fyra bestämmelser i konventionen som betraktas vara grundläggande principer. Den första är artikel 2 som redogör för diskrimineringskydd och att alla barn är lika inför lagen d.v.s. innehar samma rättigheter och värde oavsett barnets eller vårdnadshavarens kön, trosuppfattning, funktionsnedsättning, socialt ursprung, etnicitet, nationalitet eller politisk

tillhörighet. Den andra bestämmelsen är artikel 3 som handlar om att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut och ärenden som rör barn. Den tredje bestämmelsen är artikel 6 om barns rätt till liv och utveckling, och den fjärde och sista är artikel 12 som behandlar barnets rätt till delaktighet d.v.s. att alla barns åsikter ska respekteras och därmed inneha rätten till att kunna få uttrycka sig och få den hörd. Anledningen till att dessa bestämmelser uppmärksammas är på grund av barnets rätt till jämställdhet, barnets bästa, utveckling och liv, samt yttrandefrihet och få sin åsikt respekterad. Genom att säkerställa att barn får sina grundläggande behov tillgodosedda, skydd mot övergrepp och diskriminering och sin röst hörd bidrar till en trygghet och säkerhet för barnet. Det innebär att de fyra grundläggande principerna fungerar som ett instrument av en allmän och principiell karaktär mer än en överordnad bestämmelse gentemot de övriga artiklarna. Syftet med dessa principer är att fungera som riktlinjer vid tolkning av barnkonventionens artiklar och därmed minska risken till felaktig tolkning av konventionens bestämmelser.<sup>9</sup>

### 3.2 "Barnets bästa" - ett konventionsbegrepp

Barnets bästa är ett begrepp som nämns vid återupprepade tillfällen i barnkonventionen och är ett grundläggande krav som alltid ska beaktas. Innebörden av barnets bästa kan betraktas vara en aning oklar med anledning av vagt formulerade föreskrifter och kan väcka frågor som vad barnets bästa innefattar, och till vilken nivå som barnets bästa behöver tillgodoses.

I barnkonventionen artikel 3, punkt 2 framgår det att barnets bästa innebär att beakta och tillgodose barnets hälsa, utveckling, säkerhet, skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd. Problemet är att definitionen är vag och redogör inte till vilken nivå dessa krav behöver tillgodoses vilket innebär att barnets bästa kan uppfattas olika. En ytterligare fundering över barnets bästa är hur det ska tillgodoses. I artikel 3, punkt 1 framgår det att alla åtgärder i form av beslut och ärenden som rör barn av administrativa myndigheter, domstolar, lagstiftande organ och statliga såväl som privata verksamheter ska alltid i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa. Detta innebär att beslut som påverkar barn direkt eller indirekt behöver genomgå en barnkonsekvensanalys för att det ska kunna bedömas om beslutet strider mot eller är förenligt med vad som är det bästa för barnet. Däremot innehar dessa organisationer ingen direkt skyldighet gentemot barnets omvårdnad och uppfostran enligt artikel 3, punkt 2 och 3 som tydliggör att det är barnets förälder, vårdnadshavare eller

---

<sup>9</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 13–15.

de personerna som har lagligt ansvar över barnet som bär det primära ansvaret. Därmed ansvarar konventionsstaterna, d.v.s. den offentliga sektorn, endast för att tillgodose och möjliggöra för att de förutsättningar som behövs i form av välfärd, säkerhet och stöd finns för att barnets bästa ska kunna beaktas.<sup>10</sup>

### 3.3 Implementering av barnkonventionen

Hur barnkonventionen ska implementeras är en svår fråga att besvara eftersom det både finns olika styrelseskick och rättssystem världen över och även olika implementeringsmetoder för att kunna tillgodose och upprätthålla en internationell överenskommelse. Den grundläggande orsaken till att det skiljer sig mellan olika rättsstaters implementering av folkrätten beror på om konventionsstaten har ett monistiskt eller dualistiskt rättssystem. En stat som har ett monistiskt rättssystem, exempelvis USA, har som statsrättslig grundprincip att ratificerade konventioner omedelbart blir inkorporerade till nationell lagstiftning och därmed blir direkt gällande. Det innebär att myndigheter och domstolar blir ålagda att fullfölja konventionens bestämmelser då den värderas lika högt eller högre än nationellt stiftade lagar. En stat som har ett dualistiskt rättssystem, exempelvis Sverige, kan däremot välja om en konvention ska inkorporeras eller transformeras. Det innebär att en ratificering av en konvention inte automatiskt blir en del av den nationella lagstiftningen, utan blir i stället indirekt gällande och får en vägledande och kompletterande roll till de nationella lagarna. En inkorporering innebär med andra ord att en lag eller annan författning som anges i en konventions ursprungliga föreskrifter blir direkt gällande och bestämmelsen införlivas till nationell rätt utan någon omformulering eller ändring. En transformering innebär istället att konventionens bestämmelser och föreskrifter antingen omformuleras till svenska och därefter blir svensk lag, eller att staten utformar egna nationella lagar som anses uppfylla konventionens riktlinjer och ändamål.<sup>11</sup> Dock kvarstår frågan hur stater ska implementera barnkonventionen, vilket framgår i del II av konventionen och omfattas av artiklarna 42–45. Sverige har dock endast inkorporerat artikel 42 av del II vilket innefattar statens ansvar att genomföra lämpliga och aktiva åtgärder för att konventionens bestämmelser och principer ska bli allmänt kända bland vuxna såväl som för barn. Denna artikel är att anses vara den mest grundläggande implementeringsmetoden för att konventionen ska kunna upprätthållas.<sup>12</sup>

---

<sup>10</sup> Sveriges kommuner och regioner, 2018. 7585-619-3.pdf (skr.se). (Hämtad 2023-03-24).

<sup>11</sup> Ds 2019:23. Arbetsmarknadsdepartementet. *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*, 58–65. & SOU 2016/19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 352–354.

<sup>12</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 203.

## 4. Metod och material

Detta avsnitt kommer att redogöra för vilken metodik som har tillämpats för att kunna svara på hur materialet har samlats in, hur det har tolkats och använts för att kunna svara på studiens huvudsakliga forskningsfrågor. Avsnittet kommer även belysa vilket material som har samlats in, vilket empiriskt urval som har genomförts, vilka begränsningar studien har haft och slutligen vilka avgränsningar undersökningen kommer att förhålla sig till.

### 4.1 Kvalitativ innehållsanalys

Undersökningen har utgått från en kvalitativ innehållsanalys av kurslitteratur, rapporter, utredningar och föreskrifter gällande åtgärder och beslut som har vidtagits för att stärka barns rättigheter. Valet av metod syftar till att få en djupare kunskap om vår förståelse gällande innebörden av barns rättigheter, barnkonventionen och hur det tillgodoses i den offentliga sektorn. Genom att intervjua representanter från Haninge kommun om hur de har arbetat för att tillgodose barns rättigheter, barnkonventionens efterlevnad och informations- och kunskapsspridning kommer den subjektiva litteraturtolkningen förenas med det existentiella och därmed bidra med en ökad förståelse i teorin och praktiken. Med hjälp av ett induktivt förhållningssätt har det insamlade materialet i form av doktriner, statens offentliga utredningar (SOU), rapporter, lagar, föreskrifter, utlåtanden, litteratur, uppdrag och beslut från den offentliga sektorn samt kommun analyserats, utvärderats och tolkats. Detta innebär att denna undersökning består av en riktad innehållsanalys med ändamål att undersöka vad som existerar utifrån ett ontologiskt perspektiv och därmed kunna få ett brett verklighetsperspektiv över hur implementeringen av barnkonventionen verkar i praktiken.<sup>13</sup>

### 4.2 Juridisk metod

För att kunna tolka bestämmelsernas innebörd i barnkonventionen gällande hur implementeringen av konventionen ska genomföras d.v.s. vad som fordras av konventionsstaterna att tillgodose, kommer undersökningen präglas av en rättsdogmatisk metod. Det innebär att lagtolkningen kommer att redogöra för en ändamålstolkning (*teleologisk lagtolkning*), fastställande av föreskrifternas ordalydelse (*objektiv lagtolkning*) och eventuellt en motsatsslut tolkning (*e contrario*). För att kunna svara på undersökningens frågeställning har studien behövt fastställa gällande rätt (*de lege lata*) och klargöra

---

<sup>13</sup> Mats Alvesson & Kaj Sköldberg, *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, 3 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2017), 12–17.

bestämmelsernas betydelse, syfte, omfattning och tillämpningsområde.<sup>14</sup> Studien har även undersökt förhållandet mellan rätt och samhälle genom en tillämpning av rättssociologisk metod ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Intentionen har varit att belysa och bidra med en förståelse över barnkonventionens inverkan och relation till samhället avseende hur implementeringen har genomförts och huruvida barns rättigheter upprätthålls i praktiken. Upprätthållandet av barnkonventionen kan påverkas av olika faktorer beroende på vilka förutsättningar som föreligger. Ett exempel är folkets kännedom om vilka rättigheter barns rättigheter innefattar, och utan vetskap om konventionen finns det inget att förhålla sig till i praktiken. Detta nämner även Roscoe Pound, amerikansk professor i juridik, att rätten på papper d.v.s. i teorin är en sak, men rätten i verkligheten är en annan. Av den anledningen har arbetet undersökt vilka åtgärder, projekt och strategier den offentliga sektorn har vidtagit gällande kunskaps- och informationsspridningen av barnkonventionen som behandlas i artikel 42.

Eftersom barnkonventionen är ett rättsligt bindande traktat efter att den svenska riksdagen ratificerade konventionen har staten därmed ingått en internationell överenskommelse som påverkar samhället rättsligt såväl som politiskt. Genom att kunna analysera verkställandet av konventionens bestämmelser i praktiken och problematisera dess efterlevnad har undersökningen analyserat konventionsstaternas åtagande ur en rättsanalytisk metod. Detta innebär att genomföra en kritisk analys i förhållande till konventionens utformning och därmed kunna synliggöra vilka svårigheter som kan komplicera genomförandet av barns rättigheter i förhållande till exempelvis ideologiska värderingar. Problemet med att upprätthålla barns rättigheter hänför sig till huruvida fastställande av gällande rätt ska tolkas. Genom att barnkonventionens bestämmelser är vagt formulerade uppstår ett tolkningsproblem över vad som föreskrivs, d.v.s. vilka rättigheter och skyldigheter som omfattas av en bestämmelse. Det är en grundläggande faktor för att kunna säkerställa en enhetlig implementering och utläsa vad bestämmelsen gäller. Därför har denna undersökning även analyserat och diskuterat vad lagen borde vara (*de lege ferenda*) för att kunna säkerställa barnkonventionens efterlevnad.<sup>15</sup>

---

<sup>14</sup> Maria Nääv & Mauro Zamboni. *Juridisk metodlära*, 2 uppl. (Lund: Studentlitteratur AB, 2018), 21–24.

<sup>15</sup> Nääv & Zamboni, *Juridisk metodlära*, 209–211 & Claes Sandgren, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3 uppl. (Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2015), 45–47.

Det material som de juridiska metoderna har tolkat och analyserat är barnkonventionens bestämmelser utifrån dess lagtexter och vilka förpliktelser det innefattar för konventionsstaten. Vidare har undersökningen utgått ifrån doktrinen av Maria Grahn-Farley gällande barnkonventionens omfattning och innebörd.

### 4.3 Semistrukturerad intervju

En intervju med två representanter från Haninge kommun har genomförts för att samla in material om hur det kommunala implementeringsarbetet av barnkonventionen har utförts, för att belysa den offentliga sektorns åtagande för att stärka barns rättigheter, implementeringen av och informations- och kunskapsspridning om barnkonventionen. Inriktningen av undersökningen består inte av specifika händelser som behöver besvaras, vilket därmed har lämnat mer utrymme för en delvis fri dialog med både öppna och slutna frågor. Den intervjuform som har använts är en semistrukturerad intervju. Orsaken till detta är kunna använda en delvis strukturerad intervjumall med ett antal frågeteman och övergripande frågor som möjliggör för deltagarna att kunna ge ett eget och brett svar utifrån deras åsikter och tankar. Frågeställningarna har använts som ett komplement och verktyg under intervjun för att styra samtalet åt olika riktningar tillsammans med deltagarna för att belysa deras arbetsmetoder, insatser och projekt som har vidtagits. Fördelen med en semistrukturerad intervju är att deltagarna får möjlighet att delvis fritt kunna framföra det som de anser är relevant och viktigt att framföra vilket bidrar till nya insikter och aspekter genom en levande dialog. Detta kan leda till att det insamlade materialet blir mer innehållsrikt med information som kanske hade missats om intervjuformen var strukturerad d.v.s. intervjufrågor med fasta svarsalternativ.<sup>16</sup>

Syftet med att intervjua representanterna från Haninge kommun är för att illustrera en del av hur den offentliga sektorn arbetar med detta i praktiken som ett tillägg för att få ett helhetsperspektiv tillsammans med teorin om den offentliga sektorns åtagande att stärka barns rättigheter. Intervjuer med flera personer hos olika organisationer inom den offentliga sektorn hade kunnat bidra till en större inblick i barnkonventionens implementering och arbetet med informations- och kunskapsspridning om barns rättigheter. Däremot hade flera deltagare inte varit möjligt att genomföra inom den angivna tidsramen för examensarbetet.

---

<sup>16</sup> Alan Byrman, Samhällsvetenskapliga metoder, 3 uppl. (Liber AB, 2018), 562–564.



Intervjufrågorna framfördes till deltagarna på ett lättbegripligt sätt. Intervjun spelades in och det insamlade materialet transkriberades med viss redigering vid exempelvis återupprepningar. Råmaterialet analyserades och kodades för att sedan kunna kategoriseras och sammanställas. Kodningen av materialet grupperades och resulterade i tre huvudkategorier för en tydligare översikt av materialet. Kodningen omfattades av sex nyckelord: ”Åtgärder” och ”Beslut” som blev kategorin ”Åtagande för att stärka barns rättigheter”; ”Utbildning” och ”Kunskap” som blev kategorin ”Informations- och kunskapsspridning”, samt ”Förutsättning” och ”Svårighet” som blev kategorin ”Upprätthållandet av barns rättigheter och barnkonventionen”.<sup>17</sup>

#### 4.4 Empiriskt urval

Undersökningens urval inom den offentliga sektorn är att fokusera på konventionsstaten, Sverige och Haninge kommuns åtagande, arbete och implementering för att stärka barns rättigheter och barnkonventionen. Orsaken till valet av kommun är med anledning av att Haninge kommun har varit delaktig i pilotprojektet Barnrättskommun via UNICEF och har därmed ett integrerat barnrättsarbete. Urvalet av Sverige som konventionsstat är med anledning av att barnkonventionen inkorporerades till nationell lagstiftning den 1 januari 2020 som är ett steg framåt i att stärka barns rättigheter i samhället och uppvisar ett intresse av att vilja tillgodose barnkonventionens efterlevnad.

#### 4.5 Avgränsningar och begränsningar

Denna studie har fokuserat på statens och Haninge kommuns åtagande för att stärka barns rättigheter och efterlevnaden av barnkonventionen. Studien har även undersökt barnkonventionens efterlevnad avseende informations- och kunskapsspridning och inriktat sig på hur den offentliga sektorn tillgodoser barnets perspektiv vid beslut som rör barn direkt och indirekt. Avgränsningen blir att studien inte kommer att innefatta intervjuer med barn för att få in barnets perspektiv för att tydliggöra hur långt arbetet har kommit för att tillgodose artikel 42 i barnkonventionen. Undersökningen kommer i stället behandla hur staten och Haninge kommun arbetar för att ta hänsyn till barnets perspektiv, vilka riktlinjer och åtgärder som har vidtagits för att involvera barns delaktighet i samhället och samtidigt hur barnrättsperspektivet och barnperspektivet beaktas. Orsaken till undersökningens avgränsning att inte genomföra intervjuer med barn är för att analysen skulle bli för omfattande och

---

<sup>17</sup> Byrman. Samhällsvetenskapliga metoder, 260, 577–580.

behövde avgränsas för att kunna få en slutsats. Intervjuer med barn innebär att studier skulle behöva tillgodose flera parametrar, exempelvis att säkerställa att barnet förstår undersökningens innebörd och somliga frågor kan betraktas vara komplexa. Därmed skulle en ytterligare avgränsning gällande åldersgräns behöva genomföras utifrån barnets utveckling och mognad i form av förståelse för att kunna säkerställa att barnet har uppfattat frågorna vilket är svårt att fastställa.

Avgränsningen att fokusera på den offentliga sektorn är med anledning av FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) återkoppling och rapport om vad som behöver förbättras gällande barnkonventionens implementering i Sverige. Den senaste åiterrapporteringen av barnrättskommittén inkom den 9 februari 2023 som ett svar på den sjätte och sjunde periodiska rapporten som skickades in av den svenska regeringen gällande Sveriges efterlevnad av barnkonventionen. Det som sammanfattningsvis framgår i barnrättskommitténs åiterrapportering gällande artikel 42 är att konventionsstaten behöver integrera användandet av barnkonsekvensanalyser och barns delaktighet i beslut och utredningar inför ny lagstiftning och utövandet av befintliga lagar och förordningar som är relevanta för upprätthållandet av barns rättigheter. Detta resulterar i att avgränsningen kommer att fokusera på hur den offentliga sektorn tillgodoser barnets perspektiv för att även kunna besvara barnrättskommitténs åiterrapportering.<sup>18</sup>

De begränsningar och svårigheter som denna undersökning har fått hantera är att kunna ta reda på rättighetsbärarnas kännedom om barnkonventionen och barns rättigheter. Avsaknaden av barnets perspektiv, d.v.s. vad vill och tycker barnet och få rättighetsbärarnas röst hörd så att hen kan vara delaktig har varit en genomgående utmaning i undersökningen.

Barnrättsperspektivet som avser arbete i form av åtgärder och beslut för att tillgodose barnkonventionen och barnperspektivet som innebär när vuxna, skyldighetsbärarna pratar om eller tänker åt barn inom den offentliga sektorn har fått mer fokus i undersökningen. Barnets perspektiv har belysts genom att undersöka hur Haninge kommun har arbetat för att tillgodose barns åsikter, röster och delaktighet vid beslut som rör barn.

---

<sup>18</sup> Regeringskansliet. CRC-kommitténs slutsatser och rekommendationer 2023-02-09. CRC/C/SWE/CO/6-7 (regeringen.se) (Hämtad 2023-03-22).

## 4.6 Forskningsetik

Enligt Vetenskapsrådet finns det fyra forskningsetiska principer inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, och nyttjandekravet. Det första kravet innebär att forskaren ska informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i undersökningen och om forskningsuppgiftens syfte. Detta har informerats muntligt till samtliga deltagare som har intervjuats till denna undersökning, och de har även informerats om att deltagandet är frivilligt och rätten att kunna avbryta sin medverkan och även inspelningen av intervjun. Det andra kravet är samtyckeskravet som innebär att deltagare i undersökningen har rätt att själva bestämma över sin medverkan. Ett samtycke har inhämtats för intervjun och inspelning. Ett önskemål som deltagarna hade var att få ta del av undersökningen innan publicering för ökad insyn om deras deltagande i undersökningen. Detta har genomförts enligt överenskommelse och undersökningen har skickats till deltagarna före publicering. Det tredje kravet är konfidentialitetskravet som innebär att behandlingen av deltagarnas personuppgifter ska hanteras i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR) och offentlighets- och sekretesslagen exempelvis att känsliga personuppgifter råder under tystnadsplikt. Personuppgifter kommer inte att lämnas ut och deras anonymitet kommer att bevaras. Deltagarna har informerats om att ljudinspelningen kommer att raderas efter att forskningsarbetet är fullgjort. Den sista forskningsetiska principen är nyttjandekravet och har tillgodosetts då den insamlade informationen om deltagarna endast har använts för undersökningens ändamål.<sup>19</sup>

## 5. Barnkonventionen som nationell lagstiftning

Detta avsnitt kommer att redogöra för barnkonventionens innebörd, ändamål, omfattning och efterlevnad som nationell lagstiftning i Sverige för att sedan kunna presentera vilka juridiska förutsättningar och svårigheter som föreligger för upprätthållandet av barnkonventionen. Intentionen är att bidra med en ökad förståelse om vad som är barns rättigheter, vem som ska upprätthålla dem, hur långt dessa rättigheter sträcker sig och hur de ska tillgodoses.

---

<sup>19</sup> Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning, 2022. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (vr.se) (Hämtad 2023-04-07)

## 5.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är ett internationellt traktat som är ett rättsligt bindande dokument vid ratificering (*pacta sunt servanda*) och omfattar barns mänskliga rättigheter. Det består av medborgerliga och politiska rättigheter såväl som sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Konventionen består även av 54 artiklar och är uppdelad i tre avsnitt. Den första delen avser artiklarna 1 till 41 och omfattar negativa och positiva rättigheter. En negativ rättighet är en rättighet som inte kräver någon aktiv åtgärd av staten för att upprätthålla en rättighet m.a.o. att man endast behöver avstå från en handling för att kunna tillgodose en rättighet, exempelvis rätten till liv. En positiv rättighet kräver däremot ett aktivt handlande av staten, ett exempel är rätten till hälsa. En stat kan inte tillförsäkra att alla invånare har en god hälsa men bär däremot ansvaret över att tillgodose möjligheten till en god hälsa genom sjukvård. Den andra delen i konventionen omfattar artiklarna 42 till 45 och redogör för barnkonventionens efterlevnad om hur bestämmelserna ska implementeras, staternas ansvar att rapportera till barnrättskommittén och slutligen kommitténs uppdrag. Den tredje och sista delen omfattar artiklarna 46 till 54 och redogör för de riktlinjer som gäller vid ratificering, när konventionen träder i kraft och hur ett utträde från konventionen ska genomföras.<sup>20</sup>

Grundtanken med barnkonventionen är att stärka barns grundläggande mänskliga rättigheter genom att tillgodose barns särskilda behov av omvårdnad, utveckling, delaktighet och skydd mot våld, övergrepp, utnyttjande och diskriminering. Det som innefattas av diskrimineringsgrunderna är att barns grundläggande friheter och rättigheter är skyddade oavsett kön, trosuppfattning, etnicitet, politisk tillhörighet, socialt ursprung, språk eller nationalitet som framgår i barnkonventionens inledning. En anmärkningsvärd iakttagelse gällande de nämnda diskrimineringsgrunderna är att ålder inte lyfts fram i barnkonventionens inledning vilket kan betraktas vara förvånande med tanke på att definitionen av när en människa är ett barn har en stark koppling till ålder. Det framgår däremot i artikel 1, barnkonventionen att varje människa som är under 18 år är ett barn, d.v.s. åldersgräns hur länge man kan vara ett barn enligt konventionen. Det som kännetecknar barnkonventionens innebörd är att den sätter barnet i fokus genom att beakta barnets bästa i form av deras egna behov, intressen och åsikter vid alla beslut och åtgärder som rör barnet. Det framgår även i konventionens ledande principer som utgörs av artikel 2 som redogör för att barn har samma

---

<sup>20</sup> SOU 2016/19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 90–91.

respektive lika rättigheter och värde, artikel 3 som redogör för att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut, artikel 6 som behandlar barns rätt till liv och utveckling och slutligen artikel 12 som redogör för barns rätt att få uttrycka sin mening och även få den respekterad.<sup>21</sup>

## 5.2 "Barnets bästa" - ett juridiskt begrepp

Barnets bästa är en central princip gällande barns rättigheter och nämns vid ett flertal tillfällen i barnkonventionen, föräldrabalken och socialtjänstlagen. Problematiken med begreppet är att definiera vad som inbegriper barnets bästa, hur det ska tillgodoses, vem som omfattas av principen och vad det innebär, vilket detta avsnitt kommer att försöka klargöra. För att kunna förstå vilka skyldigheter och rättigheter begreppet barnets bästa innefattar kommer avsnittet redogöra för vad som föreskrivs i barnkonventionen, socialtjänstlagen, Sveriges kommuner och regioner (SKR) skrivelser samt barnrättskommitténs kommentarer.

Barnets bästa behandlas i artikel 3, barnkonventionen och redogörs i tre punkter och nämner att:

*"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa".<sup>22</sup>*

Den första punkten i artikel 3 är en av barnkonventionens ledande principer vilket är att beakta barnets bästa vid alla åtgärder som rör respektive påverkar barnet direkt eller indirekt i form av beslut och arbete. Detta har transformerats in till nationell lagstiftning och behandlas i socialtjänstlagen 1 kapitlet 2 § att "*vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas*".<sup>23</sup> Termen "åtgärder" kan uppfattas som att det avser endast aktiva handlingar men genom att en "icke-handling" även betraktas vara en åtgärd så inkluderas dessutom försummelse och vägran som en åtgärd. Vidare nämner bestämmelsen "som rör barn" vilket omfattar barn som grupp och enskild individ och avser alla människor som är yngre än 18 år enligt barnkonventionen, artikel 1 om inte konventionsstaten har enligt nationell lagstiftning en yngre åldersgräns för att bli myndig. Därefter tydliggör föreskriften vem bestämmelsen avser för upprätthållandet av barnets bästa vilket är offentliga eller privata sociala

---

<sup>21</sup> SOU 2016:19. Betänkande av Barnrättighetsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 87–90.

<sup>22</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 47.

<sup>23</sup> SFS 2001:453. Socialtjänstlag. 1 kap. 2 §.

välståndsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter och slutligen lagstiftande organ som arbetar med barn eller fastställer beslut som rör barn. Dessa aktörer ska beakta och tillgodose i första hand vad som bedöms att vara barnets bästa vilket innebär att principen inte kan likställas med andra hänseenden och innehar därmed en rättsligt stark ställning som inte kan åsidosättas. Genom att ett barn innehar en svagare ställning i samhället gällande deras rättigheter och försämrade möjligheter respektive förutsättningar att kunna utkräva sin rätt behöver barn därmed ett särskilt rättsligt skydd som stärker dessa rättigheter, vilket denna bestämmelse främjar. Dock uppstår en problematik att definiera vad som inbegriper med begreppet barnets bästa.<sup>24</sup>

SKR:s förklaring om vad barnets bästa innefattar baseras på FN:s barnrättskommittés tolkning att en prövning behöver genomföras för barn som grupp och enskild för att kunna tillgodose barnets bästa. Det som prövningen ska omfatta är uppdelad i två steg, det första steget är att identifiera vad som ska prövas och därefter genomföra en undersökning om vad som är att betraktas vara barnets bästa i den specifika frågan. Det andra steget i prövningen avser fastställandet i form av beslut som ska främja barns rättigheter och deras intressen. För att kunna verkställa denna prövning behöver en utredning genomföras som fastställer vilken lagstiftning som råder respektive reglerar det som ska prövas. Vilken eller vilka rättigheter i barnkonventionen som ska tillgodoses, vad praxis, tidigare erfarenheter och forskning uppger i frågan och slutligen vilka åsikter barnet eller barnen det gäller har i frågan. Det innebär med andra ord att barnets perspektiv (vad vill och tycker barnet för att hen kan vara delaktig), barnperspektiv (när vuxna pratar om barn eller tänker åt barn) och barnrättsperspektivet (tillgodose barns rättigheter, barnkonventionen) är tre ledande perspektiv under en prövning av barnets bästa. Detta kan bli en omfattande prövning och av den anledningen kan begreppet barnets bästa även bli svårdefinierat och ett enhälligt svar vad det innebär kan ej fastställas. Orsaken till detta är att varje enskilda barn har olika behov och kan därmed inte fastslå en generell bedömning och vad som är barnets bästa. Det som däremot kan fastställas är att barns välmående i form av hälsa, utveckling, trygghet, skydd och den omvårdnad som behövs för dess välbefinnande behöver att tillgodoses.<sup>25</sup>

Barnrättskommitténs kommentar gällande begreppet barnets bästa är att det ska säkerställa att barn kan nyttja alla rättigheter som finns i barnkonventionen och möjligheten till detta ska

---

<sup>24</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 47–50.

<sup>25</sup> Sveriges kommuner och regioner, 2018. 7585-619-3.pdf (skr.se). (Hämtad 2023-03-24).

inte begränsas med anledning av exempelvis en godtycklig och generell tolkning av vad som bedöms vara barnets bästa. Hur barnets bästa ska tolkas för att sedan kunna tillgodoses kan inte definieras till en allmängiltig tolkning med anledning av att konceptet är föränderligt och bedömningen behöver anpassas utifrån det specifika sammanhanget. Det innebär att vad som är barnets bästa beror på de omständigheter som föreligger och kan därmed inte preciseras.<sup>26</sup>

*”Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder”.*<sup>27</sup>

Den andra punkten i artikel 3 redogör för vem som bär det primära ansvaret att bestämmelsen verkställs. Det innebär att genom Sveriges åtagande att följa FN:s konvention om barnets rättigheter ska även staten utrusta samhället med förutsättningar och möjligheter genom åtgärder och insatser så att barnets bästa och deras rättigheter tillgodoses.

Konventionsstaterna innehar m.a.o. en rättslig skyldighet att säkerställa att barn i dess samhälle har tillgång till skydd och omvårdnad som behövs genom att förse med exempelvis lämplig styrning och reglering, goda administrativa insatser, sjukvård och skolor.

Skyldigheten av att upprätthålla och tillförsäkra att “barnets bästa” beaktas har en vertikal effekt från staten till bestämmelsens rättighetsbärare d.v.s. barnen. Vidare nämner bestämmelsen att de rättigheter och skyldigheter som barnets föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar över barnet ska tas hänsyn till. Det innebär att staten inte är ålagd att fostra eller vårda alla barn i samhället, varje konventionsstat fordras endast att bidra med stöd och förutsättningar åt barnets vårdnadshavare. Därmed blir barnkonventionen en bestämmelse som värnar och stärker det familjära, det är endast när barnets vårdnadshavare har brustit i sin omvårdnad av barnet som staten kan ingripa.

Skyldighetsbärarna är alla parter som kan påverka barn direkt eller indirekt genom verksamma eller passiva åtgärder i form av exempelvis beslut och detta inkluderar dom som nämns i första punkten, vårdnadshavare, vuxna och barn. Deras uppgift som skyldighetsbärare är att upprätthålla och beakta barns rättigheter och dess bestämmelser som

---

<sup>26</sup> SOU 2020:63. Betänkande av Barnkonventionsutredningen. Barnkonventionen och svensk rätt. s. 184.

<sup>27</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 47.

tillkommer, skillnaden med staten som skyldighetsbärare är att varje konventionsstat innehar ansvaret att säkerställa att rättigheterna verkställs vilket punkt 2 fastställer.<sup>28</sup>

*”Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.”*<sup>29</sup>

Den tredje och sista punkten i artikeln sammanför de övriga punkterna genom att belysa och förtydliga konventionsstaternas ansvar att säkerställa att samtliga aktörer följer de riktlinjer, normer och regler som staten har inrättat för barnkonventionens efterlevnad. Detta redogör för en auktoritär hierarki då staten blir överordnad gentemot de övriga institutioner och myndigheter. Bestämmelsen klarlägger kort sagt privata och offentliga aktörers skyldighet att lyda respektive följa konventionsstaterna regler och i synnerhet gällande säkerhet, hälsa, behörig tillsyn, lämplighet och personalens antal.<sup>30</sup>

### 5.3 Barn som rättighetssubjekt

FN:s konvention om barnets rättigheter innehåller ett flertal rättigheter och skyldigheter som tidigare har förtydligats gäller barn under 18 år. Däremot uppstår funderingar över vilka respektive vem som är rättighetsbärare för konventionen då termen ”barn” kan tolkas på varierande sätt. Den allmänna förklaringen är att ett rättighetssubjekt är en fysisk eller juridisk person som kan inneha rättigheter, fordra sin lagliga rätt och agera som part i domstol. Genom att barn är rättighetsbärare för barnkonventionen medför detta funderingar om barn borde respektive kan förfoga över sina rättigheter eller inte. Detta har varit problematiskt att utläsa och fastställa gällande vad som är korrekt, och för att kunna göra detta behöver begreppet barn få en tydlig definition för dess klarhet. Barnkonventionens första bestämmelse fastställer och definierar begreppets omfång jämfört med tidigare traktat och redogörs i artikel 1 som nämner att:

---

<sup>28</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 51. & Ds 2019:23. Arbetsmarknadsdepartementet. *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*. s, 54.

<sup>29</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 47.

<sup>30</sup> *Ibid.*, 51.



*“I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.”<sup>31</sup>*

Det som föreskriften redogör för är konventionens omfång d.v.s. vem respektive vilka konventionens bestämmelser avser. Detta innebär att bestämmelsen inte är utformad som en utkrävbar rättighet och ska snarare tolkas som en instruktion om konventionens omfattning. Genom att bestämmelsen förtydligar att “i denna konvention avses med barn varje människa under 18 år” klargör detta att en människa endast kan vara omyndig till en åldersgräns på 18 år. Det innebär genom en motsatsvis tolkning (*e contrario*) att konventionen inte avser myndiga personer och fastställer när en människa upphör att vara ett barn d.v.s. om personen är omyndig eller yngre än 18 år. Vidare redogör bestämmelsen för ett undantag från åldersgränsen att “om inte barnet blir myndigt tidigare enligt lag som gäller för barnet”. Detta möjliggör för varje enskild konventionsstat att själva definiera när en människa blir myndig och ska få utökade rättigheter såvida det inte är oförenligt med konventionen.

Det som är anmärkningsvärt är att konventionen inte fastställer när en människa börjar att vara ett barn då det inte finns en nämnd åldersgräns. En spekulering till detta är att behöva definiera när en människa är ett barn är kopplat till frågor som när ett liv börjar som i sin tur har en stark koppling till frågor gällande abort. En åldersgräns när människan är ett barn blir därmed kontroversiellt av religiösa och politiska skäl vilket skulle kunna resultera i motvilja att godkänna respektive ingå i barnkonventionen. Och för att tillfredsställa de parter som är motståndare till exempelvis abort inkluderade FN:s generalförsamling som en kompromiss med hänvisning till deklarationen om barnets rättigheter från år 1959 i inledningen som uppmärksammar särskilt skydd, omvårdnad och rättigheter till barn med fysisk och psykisk omognad såväl före som efter födseln. Barnkonventionen har ingen bestämd definition om vad som inbegriper med begreppet barn men är det första traktatet som redogör för en delvis definiering av begreppet. Jämfört med de tidigare bestämmelserna gällande barns rättigheter som inte gav någon begreppsförklaring över vad som är ett barn, när det börjar och slutar. Detta innebar att varje enskild konventionsstat fick själva definiera begreppet barn, några exempel på tidigare bestämmelser som accepterade detta var deklarationen om barnets

---

<sup>31</sup> Ibid., 33.

rättigheter, antagen av FN:s generalförsamling år 1959 och Genevedeklarationen antagen av Nationernas Förbund (NF) år 1924.<sup>32</sup>

Avslutningsvis är barn rättighetsbärare till barnkonventionen men det kan skilja sig beroende på hur varje stat väljer att tolka föreskriften och definiera när ett liv börjar. Alla barn är rättssubjekt men artikel 1 i barnkonventionen kan även tolkas som att bestämmelsen indirekt anser att vara myndig medför de rättigheter och skydd som anses vara tillräckliga och behöver därmed inga stärkta rättigheter och skydd. Myndiga personer hamnar med andra ord utanför definitionen målgruppen "särskilt utsatt" och omfattas därmed inte av konventionens omfång.

## 5.4 Barns rättskapacitet

Alla juridiska och fysiska personer och i somliga situationer även ofödda barn är rättssubjekt och innehar rättigheter såväl som skyldigheter. Däremot uppstår frågan om hur långt samtliga personers rättskapacitet sträcker sig d.v.s. vilka rättigheter ett barn är berättigade till och vilka skyldigheter fordras av dem? En omyndig person är en fysisk människa som betraktas vara inkapabel att kunna förvalta över sina egna rättigheter och egendom som grundas på personens intellektuella kapacitet att kunna förstå respektive uppfatta innebörden av sina handlingar. Detta kategoriseras efter individens särskilda omständigheter, förnuft, samvete, mognad och utveckling. En person som lider av psykisk eller fysisk nedsatthet och är oförmögen att kunna hävda sina rättigheter eller personer som anses sakna förmågan att kunna förstå innebörden av sitt eget bästa kan sakna en rättslig handlingsförmåga. Omyndiga personer d.v.s. barn faller även in i beskrivningen i juridisk mening att inte kunna förstå innebörden av sin handling och saknar en fullständig rättslig handlingsförmåga. Det innebär att barn inte kan ingå i rättsliga avtal eller juridiskt förvalta över sin egendom och sina rättigheter och behöver därmed en förmyndare som sköter detta åt barnet. Ett barns rättskapacitet är med andra ord begränsad vilket även framgår i föräldrabalken 9 kap. 1 § att;

*“Den som är under arton år (underårig) är omyndig och får inte själv råda över sin egendom eller åta sig förbindelser i vidare mån än som följer av vad som skall gälla på grund av lag eller villkor vid förvärv genom gåva, testamente, eller*

---

<sup>32</sup> Ibid., 33–36.

*förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.*<sup>33</sup>

Detta innebär att barnets vårdnadshavare eller den som innehar det juridiska ansvaret över barnet har det yttersta ansvaret att tillförsäkra att barnets rättigheter tillgodoses med anledning av att barn saknar en fullständig rättslig handlingsförmåga. Exempelvis möjligheter att kunna utkräva sina rättigheter i domstol är begränsade beroende på vad ärendet gäller och ålder på barnet. I Sverige kan talan vid domstol väckas av den som är minst 18 år i exempelvis migrations-, sysselsättnings-, asyl- och familjeärenden men för utbildningsärenden är minimiåldern 16 år och för hälso- och sjukvårdsärenden och omhändertagande är minimiåldern 15 år.<sup>34</sup> Detta innebär att i somliga avseenden lämnas barnets rättsliga handlingsförmåga över till deras förmyndare då barnet inte kan åberopa sina rättigheter i domstol och kan därmed betraktas som att barn har en begränsad rättskapacitet.

Problematiken med detta är att barnkonventionens rättighetsbärare i Sverige inte har *de facto* lagligt stöd att bruka sina rättigheter och barnkonventionen blir därmed verkningslöst för barnen och övergår till att endast vara ett instrument vid tolkning av barnets bästa. Orsaken till att barn inte kan åberopa sina rättigheter inför rättsväsendet är p.g.a. den nationella lagstiftning som föreligger och Sveriges aktiva beslut av riksdagen att inte ratificera konventionens tilläggsprotokoll 3. Detta tilläggsprotokoll möjliggör för barnen att kunna föra sin talan och lämna in överklagan till FN:s barnrättskommitté när deras rättigheter anses ha blivit kränkta eller åsidosatta och inte fått möjligheten att få upprättelse i nationell domstol.

En rättighet kan förknippas som ett rättsligt skydd men även som en förmån i form av privilegium och befogenheter vilket ett barn innehar men kan inte förfoga över. Detta leder till en avslutande fundering om barn har rättigheter om de inte kan bruka dom? Det kan anses vara oväsentligt att barn ska inneha samma rättskapacitet i form av rättslig handlingsförmåga som en myndig person så länge barnets rättigheter upprätthålls. Men det föreligger onekligen en överordnad ordning mellan vuxna och barn vilket går att utläsa efter barns begränsade rättskapacitet.<sup>35</sup>

---

<sup>33</sup> SFS 2019:838. Föräldrabalken. 9 kap. 1 §.

<sup>34</sup> European Justice. Minderårigas rättigheter vid domstolsförfaranden. Europeisk e-juridikportal - Minderårigas rättigheter vid domstolsförfaranden (europa.eu) (Hämtad 2023-05-01)

<sup>35</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 19.

## 5.5 Sveriges åtagande av barnkonventionens efterlevnad

En stat som förbinder sig med en internationell överenskommelse, exempelvis en konvention blir ett folkrättsligt bindande traktat efter att staten har ratificerat d.v.s. godkänt konventionens innehåll och blir därmed förpliktigade att tillgodose dess efterlevnad. För att kunna tillförsäkra verkställandet av konventionen behöver föreskrifterna behandlas i nationell lagstiftning för att få en verkningskraft och bli direkt gällande. Detta kan genomföras antingen genom en transformering eller implementering till nationell rätt beroende på statens styrelseskick d.v.s. om staten har ett monistiskt eller dualistiskt rättssystem.

Sveriges åtagande och ställningstagande gällande barnkonventionen har varit genomgående positiv. Ett halvår efter att FN:s generalförsamling antagit barnkonventionen, ratificerade sedan Sverige konventionen den 21 juni år 1990 och blev därmed förpliktigade att fullfölja respektive tillgodose de rättigheter och skyldigheter som framgår i barnkonventionen. Och genom att Sverige är en dualistisk stat möjliggör det med valmöjligheter huruvida implementeringen av barns rättigheter skulle genomföras, som resulterade i en transformering av barnkonventionens bestämmelser, innebörd och ändamål. En transformering innebär att den nationella lagstiftningen som omfattar barnkonventionens omfång formuleras respektive inrättas i normharmoni med konventionen. Cirka 30 år efter att Sverige ratificerade konventionen har den svenska staten beslutat att inkorporera barnkonventionen från och med den 1 januari 2020. En inkorporering av hela eller vissa delar av barnkonventionen innebär att traktatens bestämmelser och föreskrifter införlivas i lag eller annan författning direkt i nationell lagstiftning utan omformulering av artiklarna. Sveriges tillvägagångssätt idag efter inkorporeringen är att fortgå med transformeringen för att fortsätta stärka barns rättigheter, förtydliga innebörden av konventionen och för att kunna tillgodose barnkonventionens efterlevnad i övriga bestämmelser.<sup>36</sup>

De skyldigheter som tillkommer efter en ratificering och inkorporering av barnkonventionen gäller alla juridiska såväl som enskilda personer, däremot är det den svenska staten som bär det yttersta ansvaret att tillförsäkra konventionens efterlevnad i samhället som framgår i artikel 4 att;

---

<sup>36</sup> SOU 2016/19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 115.

*“Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska konventionsstaterna till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att vidta sådana åtgärder. Vid behov ska sådana åtgärder vidtas inom ramen för det internationella samarbetet.”<sup>37</sup>*

Denna bestämmelse redogör för att varje konventionsstats ansvar att säkerställa barnkonventionens efterlevnad genom att vidta lämpliga respektive nödvändiga åtgärder för att kunna tillförsäkra att konventionens rättigheter verkställs och upprätthålls. Det innebär att bestämmelsen inte är utformad som en utkrävbar rättighet för den enskilda. Bestämmelsen omfattar krav och riktlinjer för hur konventionsstaten ska upprätthålla konventionen. Det som gör föreskriften anmärkningsvärd är att den åtskiljer konventionens bestämmelser med negativa och positiva rättigheter och tydliggör att positiva rättigheter som kräver aktiva handlingar av en stat gällande ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheter behöver upprätthållas till en tillfredsställande nivå som är allmänt accepterat hos det internationella samarbetet. En tillfredsställande nivå är att betraktas vara en tillräcklig aktiv handling hos en konventionsstat och att det inte explicit framgår till vilken nivå de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna ska tillgodoses möjliggör för flera stater som inte har lika starka ekonomiska förutsättningar att ändå kunna ratificera konventionen.

Upprätthållandet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är vanligtvis en resursfråga och av den anledningen regleras kravet på att tillgodose de positiva rättigheterna efter varje enskild stats förutsättningar. Det som däremot konventionsstaterna inte är ålagda att följa är konventionens tilläggsprotokoll såvida inte en stat har ratificerat protokollet. Detta är orsaken till att Sverige kan tillgodose barnkonventionens riktlinjer även fast den svenska riksdagen har nekat en av tre tilläggsprotokoll. Det tilläggsprotokoll som den svenska staten har avböjt är den tredje som gäller barns möjlighet att individuellt kunna överklaga till FN:s barnrättskommitté. Däremot är en ratificering av en internationell överenskommelse frivillig, dock kan påtryckningar i form av förväntningar förekomma. Ett exempel är barnrättskommittén som årligen framför rekommendationer och kommentarer till konventionsstaterna hur dem ska kunna stärka barns rättigheter och tillförsäkra

---

<sup>37</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 55.

barnkonventionens efterlevnad. Kommittén har exempelvis uppmanat Sverige vid ett flertal tillfällen efter att staten ratificerade barnkonventionen att även inkorporera traktatet för att kunna säkerställa barnkonventionens efterlevnad.<sup>38</sup>

### 5.5.1 Förberedelser och åtgärder

Den barnrättspolitik som behandlar barns rättigheter i Sverige gällande medborgerliga och politiska rättigheter såväl som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter utgår från barnkonventionens riktlinjer och bestämmelser. Det är ett flertal sektorer som omfattas särskilt av barnkonventionen efter Sveriges ratificering av konventionen utifrån deras kärnverksamhet och behöver i synnerhet tillgodose barns rättigheter. Några exempel på dessa sektorer är utbildning, migration, rättssäkerhet, socialtjänst, hälso- och sjukvården och många fler. Det kan tolkas som att den svenska staten ansåg att inga stora förberedelser behövde genomföras för barnkonventionens efterlevnad med anledning av motiveringen av Sveriges riskdag som låg till grund för beslutet att ratificera konventionen. Riksdagen ansåg att den nationella lagstiftningen och praxis stod i god överensstämmelse med konventionsbestämmelserna och därmed behövde ingen lagändring genomföras för att kunna godkänna traktatet. De åtgärder som genomfördes för att succesivt implementera verkställandet av barnkonventionens efterlevnad var att transformera nationell lagstiftning, skapa riktlinjer och styrdokument. Sverige inrättade en barnrättsmyndighet, Barnombudsmannen, år 1993 med huvuduppgift att företräda barns rättigheter och intressen i enlighet med barnkonventionen. Myndigheten implementerar stegvis åtgärder och förberedelser som förekommer i projekt och uppdrag hos olika offentliga organ som arbetar med beslutsfattande som kan påverka barn direkt eller indirekt.

Den första strategin efter Sveriges ratificering av barnkonventionen är *strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige (prop. 1997/98:182)* som pågick mellan åren 1999 och 2010. Syftet med strategin var att fastställa och tydliggöra ett tillvägagångssätt på hur barns rättigheter ska tillgodoses och vad det innefattar för att kunna garantera barnkonventionens efterlevnad. Projektet har däremot visats behöva konstrueras om efter påpekande brister av FN:s barnrättskommitté och Barnombudsmannen gällande exempelvis barns delaktighet. Detta resulterade till att en ny strategi inrättades år 2010 vid

---

<sup>38</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 55–60 & SOU 2020:63. Betänkande av Barnkonventionsutredningen. Barnkonventionen och svensk rätt, 93–94.

namnet *strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232)*. En koncis förklaring om strategins innebörd är att stärka barns rättigheter genom att främja de grundläggande förutsättningarna som åläggs för att kunna upprätthålla barnkonventionen och de mänskliga rättigheterna. Detta framgick även i den tidigare strategin däremot skiljer sig den nya med att belysa de åtgärder som behöver förbättras. Några av de åtgärderna är att stärka informationsspridningen genom att bidra med ökad medvetenhet och kunskap till föräldrar och beslutsfattare om barnkonventionen och deras skyldigheter respektive barns rättigheter. En ytterligare riktlinje är att barn även ska få kunskap och vetskap om innebörden av sina rättigheter och barnkonventionen och vad det innebär i praktiken, som framgår i artikel 42, barnkonventionen.<sup>39</sup>

*“Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.”<sup>40</sup>*

Denna bestämmelse behandlar implementeringen av barnkonventionen och för att tillgodose dess efterlevnad behöver staten genom lämpliga och aktiva åtgärder sprida information om konventionens bestämmelser och principer till vuxna och barn. Det framgår ej i artikeln hur detta ska genomföras vilket innebär att verkställandet av informations- och kunskapsspridningen i samhället avgör varje enskild konventionsstat men kan inom ramen av artikel 4, barnkonventionen avse lagstiftningsåtgärder och andra administrativa åtgärder. Syftet med bestämmelsen är att bidra till en ökad medvetenhet, kännedom och kunskap över de rättigheter respektive skyldigheter som barnkonventionen innefattar och därmed bidra till att stärka och främja barns rättigheter.

Informationsspridning om konventionen är en grundläggande åtgärd för att kunna realisera och tillförsäkra att bestämmelserna efterlevs. Barnrättskommitténs kommentar är att samtliga individer i samhället behöver få vetskap om vilka som är rättighetsbärare av barnkonventionen och vilka rättigheter som det avser för att kunna säkerställa att dem tillgodoses. Ståndpunkten är att utan kännedom om detta kan inte barns rättigheter säkerställas och verkställas i praktiken. Och av den anledningen råder kommittén konventionsstaterna att inrätta en nationell strategi för att kunna uppfylla detta vilket Sverige har genomfört, ett exempel är *prop. 2009/10:232*. Det har även resulterat i ett regeringsbeslut

---

<sup>39</sup> SOU 2016:19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 123–126.

<sup>40</sup> Grahn-Farley. *Barnkonventionen, en kommentar*, 201.

att genomföra utbildnings- och spridning instanser om vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter i form av förberedelser inför barnkonventionens inkorporering den 1 januari år 2020. Det som uppdraget bestod av var att bidra med en fördjupad kunskap i form av vägledning och riktlinjer om hur barnkonventionen ska tolkas och tillämpas till rättsväsendet för att kunna säkerställa att rättstillämpningen genomförs rättsenligt. Uppdraget tilldelades åt Barnombudsmannen under perioden 2019 till 2020 med uppgift att främst utbilda och understödja offentliga verksamheter i deras arbete gällande barns rättigheter.<sup>41</sup>

### 5.5.2 Förutsättningar och svårigheter

Inkorporeringen av barnkonventionen har resulterat i att barns rättigheter har fått en juridiskt starkare ställning gentemot övrig nationell lagstiftning. Det innebär att konventionen är nu direkt gällande och ska tillämpas och tillgodoses av exempelvis rättsväsendet och statliga myndigheter och får därmed en stärkt juridisk skyldighet att beakta bestämmelserna som behandlas i barnkonventionen. Det som är skillnaden efter inkorporeringen är att när konventionen endast var transformerad innebär det att beslut som direkt eller indirekt rör barn utgick från nationell lagstiftning och betraktade barnkonventionen endast som en vägledning vid tillämpning. I skrivande stund efter inkorporeringen har konventionen en mer påtagbar ställning gentemot verksamheter som fastställer beslut som påverkar barns rättigheter. Det innebär att barnkonventionen fungerar som ett juridiskt instrument för övrig nationell lagstiftning vid tolkning och tillämpning av exempelvis barnets bästa i beslut.<sup>42</sup>

En inkorporering innebär däremot inte att den nationella lagstiftningen slutar att transformeras. Enligt regeringens proposition till riksdagen år 2018 om förslag att inkorporera barnkonventionen som godkändes av riksdagen framgick det att endast en inkorporering inte är tillräcklig. Och en fortsatt transformering av konventionens bestämmelser i nationell lagstiftning behöver genomföras, fortsatt tolkning, vägledning och utbildning för att öka kunskapen om konventionens bestämmelser inom den offentliga sektorn och i civilsamhället. Detta ansågs vara nödvändigt för att kunna tillförsäkra att barns rättigheter efterlevs och särskilt beakta barnets bästa och ge möjlighet åt barn att kunna få uttrycka sina åsikter och vara delaktiga vid beslutsfattande. Detta innebär att endast

---

<sup>41</sup> Regeringsbeslut, A2019/02059/MRB. Arbetsmarknadsdepartementet. *Uppdrag att genomföra utbildnings- och spridningsinstanser om vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter.*

<sup>42</sup> SOU 2016:19. Barnrättsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*, 364–366.



inkorporera barnkonventionen utan en transformering skulle resultera till att bestämmelsen blir verkningslös med anledning av att somliga föreskrifter är vagt formulerade och gällande rätt går därmed inte att fastställa. Och därmed är den effektivaste metoden att tillämpa båda tillvägagångssätten d.v.s. inkorporering och transformering för att kunna tillförsäkra och främja upprätthållandet av barns rättigheter och barnkonventionens efterlevnad.<sup>43</sup>

Däremot uppstår en fundering om barns rättigheter och barnkonventionen kan säkerställas utan en inkorporering och endast genom en långtgående och systematisk transformering. Detta framför skribenten Johan Vamstad i hans vetenskapliga artikel som redogör för de fördelar och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen genom sin komparativa studie att jämföra och belysa vilken inverkan de olika staternas inkorporering har medfört. Resultatet av undersökningen var att Norge som har inkorporerat konventionen sedan år 2003 och Finland år 1991 har stärkt barns rättigheter juridiskt och formellt men inte påvisat någon väsentlig skillnad i praktiken. Därmed betraktas inte en inkorporering vara en avgörande åtgärd för upprätthållandet av barnkonventionen och fastslår att metodvalet av en fortsatt transformering har visat sig kunna ge samma effekt.<sup>44</sup>

Detta ställningstagande som Vamstad nämner att en inkorporering inte är nödvändig kan utläsas i det tydliga motstånd som framgick i riksdagen gällande beslutet om inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Riksdagen godkände regeringens förslag den 13 juni 2018 om att inkorporera barnkonventionen från och med 1 januari 2020 med 175 ja-röster, 136 nej-röster och 38 röster var frånvarande. Det innebär att cirka 38,9 % av riksdagsledamöterna röstade nej för en inkorporering och om de frånvarande rösterna hade röstat nej skulle rösterna ligga på cirka 49,8 %, 174 nej-röster mot 175 ja-röster. Detta motstånd är anmärkningsvärt och kan tolkas som en svårighet i form av motvind för att kunna stärka barns rättigheter i enlighet med barnrättskommitténs rekommendationer och kommentarer för barnkonventionens efterlevnad.<sup>45</sup>

---

<sup>43</sup> SOU 2020:63. Betänkande av Barnkonventionsutredningen. Barnkonventionen och svensk rätt, 96–97.

<sup>44</sup> Vamstad, Johan. *Fördelar och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen: en jämförande studie av internationella erfarenheter*. Ersta sköndal högskola, arbetsrapportserie 91, 61–64.

<sup>45</sup> Sveriges riksdag. Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, socialutskottets betänkande 2017/18: SoU25. 2018-06-13. Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter Socialutskottets Betänkande 2017/18:SoU25 - Riksdagen. (Hämtad 2023-03-30)

De förutsättningar som Sverige innehar för att kunna upprätthålla barnkonventionen betraktas vara goda med anledning av att den svenska staten har under en längre tid fört en barn- och familjepolitik som är i samklang med konventionens riktlinjer och målsättningar. Detta har underlättat arbetet med att stärka barns rättigheter i samhället genom att det framgår ett uttryckligt engagemang av staten att tillgodose och säkerställa att barnkonventionens bestämmelser och principer följs. En ytterligare förutsättning Sverige har gällande barnkonventionens efterlevnad är de tillgångar staten har i form av kapital och resurser. Detta har bidragit med ett starkt välfärdssystem som ger goda förutsättningar och möjligheter för invånare att kunna tillgodose deras mänskliga rättigheter i form av exempelvis sjukvård, utbildning, boende och säkerhet.

Den juridiska ställning som barnkonventionens bestämmelser och principer innehar är direkt gällande däremot uppstår en problematik med hur lagen ska *de facto* tillämpas i praktiken. Det har skapat oklarheter om hur implementeringen av bestämmelserna ska genomföras och vad det är som erfordras av verksamheterna, d.v.s. till vilken omfattning skyldigheten att tillgodose barns rättigheter sträcker sig. En rättsregel blir *de facto* verkningslös utan vetskap om bestämmelsens existens. Det innebär att avsaknaden på kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter en enskild eller juridisk person har eller är ålagd att följa bidrar till att det inte kan upprätthållas i praktiken. Och av den anledningen har regeringen vidtagit åtgärder för att kunna tillförsäkra barnkonventionens implementering genom att utforma uppdrag till Sveriges barnombudsman om att genomföra utbildnings- och spridningsinsatser om vägledning vid tolkning och tillämpning av barnkonventionen. Detta innebär att artikel 42 om konventionens informations- och kunskapspridning till allmänheten tillämpas.

En ytterligare problematik gällande implementeringen av barnkonventionen är att ett förtydligande av dess bestämmelser inte har genomförts vid konventionens inkorporering till svensk lagstiftning. Detta bidrar till en förvirring över vad som är gällande rätt med anledning av att de ursprungliga föreskrifterna i konventionen är vagt formulerade. Och därmed kan inte enskilda ärenden endast utgå från barnkonventionen vid fastställande av ett beslut och behöver prövas i domstol hur barnkonventionen ska tolkas i förhållande till annan nationell lagstiftning för att skapa en praxis. Implementeringen av barnkonventionen i praktiken är som tidigare redovisat att anses vara problematisk. Staten är ålagd att underlätta och bidra med stöd till verksamheter för att kunna verkställa dess genomförande, däremot är det statliga

myndigheter, kommuner, regioner med flera som arbetar med verkställandet med att säkerställa att barns rättigheter och barnkonventionen tillgodoses.

## 6. Haninge kommuns åtagande att stärka barns rättigheter

Detta avsnitt kommer att redogöra för hur den offentliga sektorn har arbetat i praktiken för att tillgodose barns rättigheter och upprätthållandet av barnkonventionen. För att kunna besvara på detta kommer avsnittet illustrera Haninge kommuns implementeringen av barnkonventionen för att stärka barns rättigheter inom kommunen. Undersökningen kommer att presentera vilka åtgärder som har genomförts för implementeringen av barnkonventionen, hur arbetet gällande informations- och kunskapsspridning har genomförts och vilka åtgärder kommunen har vidtagit för att tillgodose och stärka barns rättigheter.

Syftet med denna analys är inte att granska Haninge kommun, intentionen är att illustrera en del av den offentliga sektorns åtagande att stärka barns rättigheter med Haninge kommun som exempel. Genom att belysa vilka åtgärder, projekt och insatser som har vidtagits är syftet att analysen ska bidra med en ökad förståelse hur barns rättigheter har stärkts i praktiken tillsammans med teorin. Analysen kommer även framföra vilka förutsättningar och svårigheter som föreligger och har funnits för upprätthållandet av barnkonventionen och hur långt arbetet med barns rättigheter har kommit i kommunen. Detta kommer att besvaras genom en intervju med två tjänstepersoner i kommunen som arbetar med barnrättsfrågor, analysera publicerad information på Haninge kommuns och UNICEF:s hemsida gällande pilotprojektet barnrättskommun, rättighetsbaserad skola och hur kommunen arbetar gällande barnrättsfrågor och med informations- och kunskapsspridning av barns rättigheter.

### 6.1 Implementeringen av barnkonventionen i kommunen

Upprätthållandet av barns rättigheter är ett långtgående arbete som förändras över tid i förhållande till samhällssituation, riktlinjer, strategier och rådande kunskap. Haninge kommuns arbete med att stärka och tillgodose barns rättigheter har under en lång tid varit en stor del av kommunens verksamhet inom social- och äldreförvaltningen gällande exempelvis familjerättsfrågor innan barnkonventionen ratificerades av Sverige. Barns rättigheter behandlades före barnkonventionen i dåvarande lagstiftning socialtjänstlag (1980:620) men

synsättet på vad som inbegriper barnets bästa och hur barns rättigheter ska tillgodoses har förändrats över tid. Idag som tidigare nämnts är barnkonventionen svensk lag sedan 1 januari år 2020 vilket innebär att Haninge kommun är ålagd att upprätthålla barnkonventionens bestämmelser och därmed ställer högre krav på kommunens hantering och arbetssätt angående upprätthållandet av barns rättigheter. Det offentliga uppdraget att tillämpa barnkonventionen i praktiken hos kommunen innebär att respektera, främja, skydda barns rättigheter och engagera barn i demokratiska processer. Denna analys kommer att belysa hur implementeringen av barnkonventionen har genomförts i kommunen och arbetet med informations- och kunskapspridning om barns rättigheter.

Implementeringen av barnkonventionens efterlevnad i kommunen har genomförts i samband med de åtgärder som har vidtagits för att tillförsäkra och stärka barns rättigheter. Ett exempel är det internationella projektet barnrättskommun (child friendly cities initiative) via UNICEF som är en metod och ett verktyg för att implementera barnkonventionen. Syftet med projektet enligt UNICEF är att stödja kommunen med kompetenshöjande insatser i form av utbildningar om FN:s konvention om barns rättigheter för att sedan enklare kunna tillgodose att barnrättsperspektivet upprätthålls inom hela kommunens verksamhet. Projektet ska vidare möjliggöra för samverkansmöjligheter med andra kommuner, föreningar och med näringslivet för att kunna dela kunskaper, tillvägagångssätt och arbetsmetoder för att skapa sitt arbetssätt om hur arbetet med barnkonventionens efterlevnad ska genomföras. En vidare förklaring av UNICEF om hur en barnrättskommun förväntas att agera är att barnets bästa ska beaktas och begreppet ska genomsyra hela verksamheten vid beslutsfattande som rör barn direkt eller indirekt. Kommunen ska kunna vara självkritisk och ifrågasätta hantering av ärenden hos exempelvis olika förvaltningar inom kommunen för att sedan granska om beslutet har tillgodosett barnrättsperspektivet, barnperspektivet och barnets perspektiv.<sup>46</sup>

Haninge kommun deltog i projektet barnrättskommun under perioden år 2017 – 2019 men har inte ansökt om en ny period och certifiering för att kunna fortsatt vara en barnrättskommun. Enligt intervjuperson 1 när UNICEF ville ta fram ett arbetssätt i Sverige och testa projektet så blev Haninge kommun en pilotkommun. Det innebar att projektet var under fortsatt utveckling i Sverige och det utbildningsmaterial som kommunen fick använda testades och finslipades under arbetets gång då allt inte var bra med det första arbetet. Detta

---

<sup>46</sup> UNICEF. Barnrättskommun – för alla barn i Sverige. Barnrättskommun (UNICEF.se). (Hämtad 2023-04-16)

projekt kändes i efterhand enligt intervjuperson 1 kanske inte något för kommunen eller det bästa sättet att arbeta med barnrättsfrågor och därav kändes det inte längre aktuellt att fortsätta med projektet och ansöka om en ny certifiering. Vidare nämner intervjuperson 1 att projektet inte fick den stora effekten som förväntades och att ”arbetsättet kanske hade behövts testas lite tydligare mot en kommuns förutsättningar och behov men att de har fortfarande samma strävan efter att vara en god barnrättskommun”. Vidare tillägger intervjuperson 2 att ”strävan på arbetet med barns rättigheter har inte förändrats, den enda skillnaden är att vi inte längre har certifieringen, barnrättskommun”. Den stora utmaningen med genomförandet av ett sådant övergripande projekt är att det hamnar på en generell nivå där samma fråga med samma tillvägagångsätt gäller för alla delar vilket det inte gör [intervjuperson 1]. Varje förvaltning inom kommunen har olika behov, arbetsätt och förutsättningar och problematiken uppstår när en generalisering genomförs utan att anpassa arbetet till varje förvaltning.

”Vi behöver titta på lagen och se vad det får för konsekvenser för den förvaltningen och vad vi behöver göra för att säkerställa barns rättigheter. Det blir inte samma arbete på stadsbyggnad som det blir hos socialtjänsten. Och försöker man då generalisera arbetet, då blir det liksom ingenting, man vill gärna tillgodose allt men det går inte.” [intervjuperson 2]

En ytterligare utmaning som har framförts av intervjuperson 1 och 2 med projektet är att okunskapen om vad barns rättigheter och barnkonventionen innebär har varit bred inom den offentliga förvaltningen och hos allmänheten. Och när Haninge kommun blev certifierad till en barnrättskommun medförde det egna förväntningar och uppfattningar av allmänheten om vad detta ska innebära för allmänheten. Den uppfattningen som vissa personer hade skapat med förväntningar blev en utmaning för kommunen med anledning av att förväntningarna inte var förankrade i enlighet med gällande lagstiftning. Det fanns grupperingar med skilda åsikter om barnkonventionen, en grupp med en oro om att barn ska nu få bestämma allt och en annan grupp som var irriterade över att barn inte fick bestämma allt. Det var en feltolkning eller okunskap av många om vad lagen innebär, exempelvis att barn ska vara med och fatta beslut i vissa ärenden där det inte är möjligt.

”Vi ska lyssna på barn, vi ska säkerställa att barn har det bra. Men det betyder inte att det alltid blir som barnen vill med anledning av de ekonomiska- och andra förutsättningar som

kan göra att det inte alltid går att följa det som man kan se vore det bästa för barnen.”

[intervjuperson 1]

Intervjuperson 1 och 2 nämner vidare att okunskapen om barnkonventionen idag är inte är lika bred och att det har förändrats de senaste åren då flera idag förstår lagens intention och innehåll som förenklar implementeringen av barnkonventionen. Intervjuperson 2 tillägger att den viktigaste poängen är att man ska veta vad man gör och varför. Det behövs dialoger med barn, särskilt om det betyder att beslutet inte blir som barnet hade velat. Resonemang kring barn är viktigt och inte bara ”schablonbesluta”.

## 6.2 Haninge kommuns åtgärder för barnkonventionens efterlevnad

Haninge kommuns deltagande i projektet barnrättskommun är en av många åtgärder för att stärka barns rättigheter och implementeringen av barnkonventionen. Intervjuperson 1 nämner att resultatet av projektet har bidragit till att kommunen har tagit fram ett arbetssätt för att kunna arbeta med barnrättsfrågor inom kommunen tillsammans med olika förvaltningar och kommunala bolag. Varje förvaltning och kommunala bolag har en utsedd och ansvarig person gällande barnrättsfrågor och för cirka 1 år sedan inrättades en barnrättsgrupp som har en intern kontrollerande och stödjande funktion och genomför en prövning av exempelvis beslut som rör barn och om det tillgodoser barnets bästa. Dock genomförs inte prövningen av alla beslut som fattas inom kommunen och har utförts i form av slumpmässiga stickprov. Det tagits ett beslut om att barnrättsgruppen kommer börja granska alla beslut som tas inom kommunen i april, maj och september månad 2023 för att säkerställa och undersöka om en prövning av barnets bästa har genomförts inför varje beslut som rör barn.

Vidare nämner intervjuperson 1 att vid en prövning av barnets bästa i beslut som rör barn tillgodoses barnets perspektiv olika beroende på vad det är för fråga. De har inte dialoger med barn inför varje beslut som fattas då arbetsmetoden är att man pratar med en grupp barn för att få fram barnets perspektiv och sedan kan det materialet återanvändas för andra liknande beslut. Det har diskuterats i barnrättsgruppen om att det saknas en ”systematisk ungdomspanel”, en grupp ungdomar som kommunen kan återvända till gällande olika frågor för att kunna få in barnets perspektiv inför olika beslutet. Detta är under pågående arbete inom barnrättsgruppen om hur en sådan ungdomspanel kan byggas upp för att kunna

användas som ett verktyg. Tanken är att ungdomspanelen ska vara ett frivilligt engagemang där barn ska kunna anmäla sig till olika undersökningar.

Kommunen har olika sätt att samla in synpunkter och material inför beslut och det kan se olika ut i varje förvaltning, vart någonstans sakfrågan ligger i organisationen och vad det är för ärende. Ett exempel var under Haningedagen som är en dag för kommunen och föreningslivet att presentera sig till allmänheten och under denna dag samlades det in synpunkter från barn och vuxna om vad dem tycker behövs i olika frågor och projekt. Ett projekt som kultur, fritids och utbildningsförvaltningen presenterade var Vega skola och aktivitetshus som öppnar augusti 2023 och kommer att bli en förskola, grundskola, kulturskola, bibliotek, ungdomsverksamhet, idrottshall och utrymmen för andra möten och aktiviteter. De åtgärder som förvaltningen vidtog för att tillgodose barnets perspektiv och barnkonventionen var att fyra personer gick runt under Haningedagen och pratade med barn och vuxna och ställde frågor som ”Vad skulle du vilja ha i aktivitetshuset och vad gör dig glad?”. Och på det sättet samlade förvaltningen in många synpunkter och det materialet kunde sedan användas i projektet. Intervjuperson 1 nämner vidare att det finns tillfällen med andra frågor där insamling av material genomförs med mindre grupper, exempelvis med 3 barn och att barns delaktighet ser olika ut i olika beslut. Kommunen har även besökt barn på olika fritidsgårdar och förskolor med stöd av en särskild pedagog för att ställa frågor som ”Vad är det som ger mig trygghet och vad är det som gör mig glad?”. Insamling av barnets perspektiv är viktigt för att involvera barn och få dem att bli mer delaktiga i samhället men kommunen kan inte alltid prata med alla. Ett ytterligare exempel på en åtgärd för att stärka barns rättigheter och för barnkonventionens efterlevnad är projektet ”säkra skolvägar”. Projektet handlar om att få fler barn att gå och cykla till skolan, minska trafiken runt skolan, förbättra miljön för skolskjuts och fysiska åtgärder såsom hastighetssäkring och belyningsåtgärder och siktförbättringar. Och för att tillgodose barnets perspektiv har stadsbyggnadsförvaltningen haft dialoger med barn i olika skolor och förskolor för att veta vad dem tycker om detta.

Slutligen nämner intervjuperson 1 en åtgärd som personen tycker är imponerande. En skola i kommunen har använt sig av en ”trygghetsrond” tillsammans med barn på skolan som är en trygghetvandring där barn har möjlighet att kunna få uttrycka sina åsikter om skolans miljö. Det kan handla om frågor såsom ”Är det någonstans där man kan göra sig illa eller är obehagligt att vara?”. Resultatet av denna trygghetvandring är att skolan kunde identifiera

ett behov av att barn tycker det är svårt att gå på toaletterna med anledning av att barnen inte vill synas eller höras att dem ska besöka toaletten. Detta material har tagits i beaktning och inför bygget av Vega skola har toaletterna byggts med en avskildhet och täckts av spaljé som ska skydda mot insyn och att toaletterna ligger bakåt in i korridoren för att folk inte ska kunna gå förbi. Intervjuperson 1 nämner vidare att detta kan låta som en petitess för en vuxen men för barnen kan det vara avgörande för om barnen går till skolan eller ej. Åtgärden är för barnens skull men en dialog behövs inte varje gång man gör någonting, nu har materialet samlats in och kan återanvändas.

### 6.3 Informations- och kunskapsspridning inom kommunen, rättighetsbaserad skola

Haninge kommuns arbete med informations- och kunskapsspridning om barnkonventionen har i linje med projektet barnrättskommun bidragit med ett kompetenslyft internt hos de olika förvaltningarna genom samverkan, kunskapsutbyten av arbetsmetoder, tillvägagångssätt och material. Intervjuperson 1 nämner att på kultur- och fritidsförvaltningen har all personal som arbetar med barn och unga och även personal på social- och äldreförvaltningen fått en grundläggande kompetensutbildning gällande barnkonventionen. Det finns även arbetsmaterial i form av särskilda handlingsplaner gällande hur dem ska arbeta med olika frågor när det handlar om barn eller när barn är involverat. Däremot finns det ingen generell handlingsplan med anledning av att varje förvaltning har olika behov och har sin handlingsplan. Barnrättsgruppen arbetar också med informations- och kunskapsspridning intern inom kommunen via deras samordnande, stödjande och nätverkande funktion.

Kommunens arbete med informations- och kunskapsspridning om barnkonventionen till allmänheten har genomförts tillsammans med de olika förvaltningarna och kommunala bolagen. Exempelvis har kommunen satt upp affischer med olika bestämmelser från barnkonventionen som allmänheten kan läsa under Haningedagen. Och på kommunens hemsida finns det information om barns rättigheter och hänvisningar till UNICEF och Barnombudsmannens hemsida för mer information om detta. Intervjuperson 1 nämner vidare att kommunen har även flera skolor som har arbetat som rättighetsbaserad skola och på det sättet försöker kommunen hela tiden informera om barns rättigheter och barnkonventionen. Men det är inte endast rättighetsbaserade skolor som arbetar med att sprida kunskap och



information om barnkonventionen, alla skolor ska undervisa detta med anledning av att det ingår i Skolverkets läroplan.

Rättighetsbaserad skola är en del av projektet barnrättskommun via UNICEF och är en arbetsmodell för skolor inom kommunen så att barnkonventionen genomsyrar skolans värderingar, visioner och tillvägagångssätt. De skolor som kan bli en rättighetsbaserad skola är förskolor, grundskolor och gymnasieskolor som tillhör en barnrättskommun. Det som kännetecknar en rättighetsbaserad skola bygger på fem grundstenar. Den första grundstenen är ”kunskap om barnkonventionen” vilket innebär att hela skolan, skolpersonal, elever, skolledning men även föräldrar ska få kunskap om principerna i barnkonventionen och hur detta förhåller sig till skolans miljö och sina egna roller. Den andra grundstenen är ”ökat elevinflytande” och omfattas av artikel 12 barnkonventionen då varje elev ska ha möjligheter att kunna vara delaktig i beslut som rör dem i skolan och kunna få uttrycka sin mening och få den respekterad. Den tredje grundstenen är ”engagemang för sina och andra barns rättigheter”, detta innebär att eleverna ska få utbildningstillfällen inom olika ämnen att lära sig mer om sina och andra barns rättigheter på en lokal och global nivå och hur detta ska respektive kan tillgodoses. Den fjärde grundstenen är ”implementering: barnkonventionens principer praktiseras i verksamheten” som kortfattat innebär att skolan ska tillgodose barnkonventionen och alla barns lika värde och rättigheter. Den femte och sista grundstenen är ”samverkan” som innebär att skolan ska samarbeta tillsammans med andra verksamheter exempelvis polismyndigheten, socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri för att stärka och säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.<sup>47</sup>

## 7. Resultat

Det finns olika tillvägagångssätt för en konventionsstat att upprätthålla barnkonventionen efter en ratificering som då blir ett rättsligt bindande dokument till den internationella överenskommelsen. Upprätthållandet av barnkonventionen kan genomföras antingen av en inkorporering, transformering eller en kombination av dem båda för att kunna tillgodose konventionens bestämmelser. Sverige har använt sig av metodvalet att transformera den nationella lagstiftningen i ljuset av barnkonventionen för att skapa en lagharmoni och tillförsäkra konventionens efterlevnad sedan ratificeringen den 21 juni år 1990. Metodvalet

---

<sup>47</sup> UNICEF. En rättighetsbaserad skola genomsyras av barnkonventionen. Rättighetsbaserad skola (UNICEF.se). (Hämtad 2023-04-30)

att transformera pågick i cirka 30 år fram till och med den 1 januari 2020 och därefter har Sverige valt att även inkorporera barnkonventionen till nationell lagstiftning. Detta resulterade i att Sverige nu har en kombination av de två tillvägagångssätten, d.v.s. en inkorporering med fortsatt transformering. Enligt propositionen med förslag att inkorporera FN:s konvention om barnets rättigheter (Prop. 2017/18:186) framgår det av regeringens bedömning att en fortsatt och systematisk transformering efter inkorporeringen behöver genomföras för att barnkonventionen ska kunna upprätthållas. Detta innebär att konventionen fortsatt bör framgå i förarbeten till lagstiftning och beslutsfattande som rör barn med särskilt fokus på att beakta barnets bästa, barns delaktighet och rätten att uttrycka sina åsikter och få dem respekterade. Regeringen nämner vidare att behovet av en fortsatt transformering av barnkonventionens bestämmelser kvarstår för att få en tydligare koppling till rättigheterna. Detta initiativ att inkorporera barnkonventionen med en fortsatt och systematisk transformering bidrar till en juridisk förutsättning att kunna stärka barns rättigheter och upprätthålla barnkonventionen. Genom att tydliggöra konventionsbestämmelsernas innebörd förenklar det för exempelvis rättstillämparen att kunna tolka lagen och därmed veta hur den kan och ska tillämpas. En ytterligare juridisk förutsättning efter inkorporeringen av barnkonventionen är att barns rättigheter har fått en juridiskt starkare ställning gentemot övrig nationell lagstiftning. Detta innebär att barnkonventionen fungerar som ett juridiskt verktyg och komplement vid exempelvis tolkning och tillämpning av barnets bästa och beslut som rör barn och även för verksamheter som primärt inte arbetar med barn men är indirekt delaktiga i upprätthållandet av barns rättigheter.

De juridiska svårigheterna är implementeringen av barnkonventionen för den offentliga sektorn med att tolka bestämmelsernas innebörd, omfång och ändamål. Konventionens bestämmelser är vagt formulerade och har inte förtydligats inför inkorporeringen till svensk lagstiftning och med anledning av ett brett tolkningsutrymme kan detta bidra till en förvirring över vad som är *gällande rätt*. Och därmed kan inte enskilda ärenden i exempelvis en rättsprocess endast utgå från barnkonventionen vid fastställande av ett beslut och behöver prövas i domstol hur barnkonventionen ska tolkas i förhållande till annan nationell lagstiftning för att skapa en rättspraxis. Några ytterligare juridiska svårigheter som föreligger är rättighetsbärarnas möjligheter att kunna nyttja sina rättigheter. Sverige har inte ratificerat barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll som möjliggör för barn eller ställföreträdare att kunna överklaga enskilda ärenden gällande överträdelser av barns rättigheter till barnrättskommittén. Enligt nationell lagstiftning, föräldrabalken 9 kap 1 § saknar barn en

fullständig rättslig handlingsförmåga. Detta innebär att barn inte kan ingå i rättsliga avtal eller juridiskt förvalta över sin egendom och sina rättigheter och behöver en förmyndare som sköter detta åt barnet. Barn har även en begränsad möjlighet i Sverige att kunna väcka åtal i domstol och kan inte föra talan i exempelvis migrations-, sysselsättnings-, asyl-, och familjeärenden med anledning av att åldersgränsen är 18 år. Däremot kan barn som är 16 år föra talan i domstol gällande utbildningsärenden och barn som är 15 år i hälso- och sjukvårdsärendet-, och omhändertagande. Resultatet av de juridiska förutsättningar och svårigheter för att upprätthålla barnkonventionen och för att stärka barns rättigheter är att implementeringen av barnkonventionen behöver ett långtgående och systematiskt transformeringsarbete. Ett förtydligande och fastställande av *gällande rätt* genom ett flertal rättsfall och åtgärder eller beslut för att möjliggöra, alternativt förenkla nyttjandet av barnkonventionens bestämmelser för skyldighetsbärare såväl som för rättighetsbärare.

Kommunens arbete med barnkonventionens implementering och verkställande har tidigare varit en stor del av specifika förvaltningar men har idag ett bredare omfång inom kommunens arbete med upprätthållandet av barnkonventionen och genomsyrar hela verksamheten. Implementeringen är och har varit ett långtgående och systematiskt arbete sedan traktatets ratificering och arbetet har förändrats över tid i förhållande till rådande samhällssituation, kunskap, politiska riktlinjer och strategier. Synsättet på vad som innefattar exempelvis barnets bästa och hur det ska tillgodoses i särskilda ärenden och hur arbetet med barns rättigheter ska genomföras ser annorlunda ut idag jämfört med hur det var förut.

Implementeringen av barnkonventionen och arbetet med att stärka barns rättigheter inom Haninge kommun har genomförts av ett flertal åtgärder i form av projekt, samverkan med kommunala bolag, förvaltningar, myndigheter och organisationer. En åtgärd som kommunen har vidtagit är inrättandet av en barnrättsgrupp som arbetar internt med informations- och kunskapsspridning om barns rättigheter och har en samordnande-, stödjande-, nätverkande-, och kontrollfunktion. Barnrättsgruppen arbetar med upprätthållandet av barnrättsperspektivet inom kommunen genom att granska att beslut som rör barn direkt- eller indirekt för att tillgodose barnets bästa. Däremot är det inte endast barnrättsgruppen som arbetar med barnrättsperspektivet inom kommunen då varje förvaltning och kommunalt bolag har en ansvarig person som arbetar med barnrättsfrågor inom deras verksamhetsområde. Och genom att varje förvaltning, kommunalt bolag tillsammans med barnrättsgruppen har en dialog gällande upprätthållandet av barns rättigheter genomsyrar barnperspektivet inom hela

verksamheten. Kommunens arbete med att tillgodose barnets perspektiv och involvera barn och få dem delaktiga i beslut som rör dem har olika tillvägagångssätt hos exempelvis varje förvaltning. Detta beror på att varje förvaltning har olika sakfrågor, behov, förutsättningar och arbetar med barnrättsfrågor antingen direkt eller indirekt inom deras verksamhetsområden. Arbetsmetoden gällande barnets perspektiv kan variera beroende på vad det är för ärende och inom vilket verksamhetsområde, antingen samlas information in av barn angående deras åsikter som sedan kan återanvändas som material inför kommande beslut eller att dialoger genomförs med barn i direkt anknytning till ett specifikt ärende. Däremot föreligger det svårigheter med att tillgodose alla barns åsikter och det som betraktas vara barnets bästa med anledning av ekonomiska-, och andra förutsättningar inom verksamheten.

En ytterligare utveckling gällande barnkonventionens implementering är kommunens deltagande i det internationella projektet barnrättskommun via UNICEF mellan åren 2017 – 2019. Detta är en av många åtgärder för att stärka barns rättigheter inom kommunen och projektet har bidragit med ett kompetenslyft genom informations- och kunskapsspridning om barnkonventionen i form av samverkan mellan olika kommuner och organisationer, kunskapsutbyten av arbetsmetoder och tillgång till utbildningsmaterial. Och inom projektet barnrättskommun har flera skolor inom Haninge kommun tagit del av arbetsmodellen ”rättighetsbaserad skola”. Syftet med arbetsmodellen är att stärka implementeringen av barnkonventionen i hela skolans arbete genom att aktivt stärka respekten, skyddet och främjandet av barns mänskliga rättigheter via exempelvis informations- och kunskapsspridning till elever, föräldrar och personal på skolorna. Detta som har framförts resulterar i att kommunen har ett etablerat arbetssätt för att hantera barnrättsfrågor genom att kommunen har vidtagit aktiva handlingar i form av beslut för att främja barnkonventionens implementering och efterlevnad.

## 8. Diskussion

Undersökningen har presenterat att implementeringen av barnkonventionen är en juridisk, ekonomisk, och politisk utmaning genom att illustrera Haninge kommuns arbete och den offentliga sektorns åtagande att stärka barns rättigheter. Upprätthållandet av barnkonventionens efterlevnad kräver tid, engagemang, samverkan, förutsättningar i form av kunskap och ekonomiska resurser för att kunna tillgodose barns rättigheter. Beslutet av

den svenska riksdagen att inkorporera barnkonventionen till nationell lagstiftning stärker barns rättigheter som tidigare har framförts i teorin. Men det riskerar att bli verkningslöst i praktiken med anledning av att bestämmelserna är vagt formulerade och har ett brett tolkningsutrymme och förtydligades inte inför inkorporeringen. Det blir *de facto* en juridisk svårighet då en rättsprocess inte enbart kan utgå från barnkonventionens bestämmelser gällande kränkning av barns rättigheter och behöver prövas mot annan nationell lagstiftning för att sedan kunna skapa en rättspraxis. Implementeringen av barnkonventionen är ett långtgående arbete och kräver en fortsatt transformering efter inkorporeringen som tidigare har nämnts i undersökningen. Min uppfattning är att inkorporeringen är en positiv utveckling som främjar och stärker barns rättigheter på lång sikt. Barnkonventionen som nationell lagstiftning blir mer påtaglig inför beslut som rör barn direkt eller indirekt. Det innebär att övrig nationell lagstiftning och verksamheter som inte direkt arbetar med barn inom deras verksamhetsområden men tar beslut som påverkar barn indirekt behöver se över barns rättigheter. Enligt min mening fortgår konventionen idag att fungera som ett riktmärke i praktiken gällande upprätthållandet av barns rättigheter efter inkorporeringen med anledning av de juridiska svårigheterna att tolka bestämmelserna och fastställa *gällande rätt*. Jag delar min uppfattning med skribenten Johan Vamstad att en inkorporering inte betraktas vara en avgörande åtgärd för upprätthållandet av barnkonventionen och att en fortsatt transformering kan ge samma effekt. Detta redogör Vamstad i hans vetenskapliga artikel om de fördelar och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen genom en komparativ studie mellan Norge och Finland. Jag upplever att ett fortsatt transformeringsarbete är en grundsten för barnkonventionens implementering men att inkorporeringen inte är obehövlig då konventionen som nationell lagstiftning kommer få en stor påverkan efter att bestämmelserna har förtydligats och prövats i domstol.

En ytterligare anmärkningsvärd slutsats är att informations- och kunskapsspridningen har en väsentlig betydelse gällande barnkonventionens implementering. Kännedom om barnkonventionens innebörd, syfte, omfång och hur det ska tillämpas är en grundläggande förutsättning för att kunna stärka barns rättigheter och upprätthålla barnkonventionens efterlevnad. Det har visat sig i undersökningen att kunskapen om barnkonventionen har varit bristfällig hos allmänheten och inom den offentliga sektorn vilket har försvårat implementeringen med anledning av orealistiska förväntningar som inte går att uppnå efter konventionens inkorporering. Min uppfattning är att den offentliga sektorn behöver fortsatt arbeta med informations- och kunskapsspridning gällande barns rättigheter och

barnkonventionen internt såväl som externt. En rättighetsbärare utan kännedom om sina rättigheter kan inte nyttja eller åberopa sina rättigheter och utan kännedom om vilka rättigheter som gäller för skyldighetsbärare kommer upprätthållandet av barnkonventionens efterlevnad att försvåras. Orealistiska förväntningar kan leda till ett missnöje hos allmänheten och bli en politisk svårighet om barnkonventionen ska fortsatt vara nationell lag och vilken prioritet i form av resurser som ska läggas ned på upprätthållandet av barnkonventionen. Implementeringsarbetet är ett långtgående transformeringsarbete men det är oklart när arbetet kommer att anses uppnå en tillräcklig nivå så att bestämmelserna har förtydligats och bli mer tillämpbar i praktiken. Min ståndpunkt är att den offentliga sektorns åtagande för att stärka barns rättigheter behöver fokusera på informations- och kunskapsspridning om barnkonventionen för att främja och underlätta för implementeringen. Min uppfattning är att detta kommer öka förståelsen för de juridiska svårigheterna som föreligger och att svårigheterna kan åtgärdas och att det är en del av implementeringsprocessen som är ett långtgående arbete. Detta ska sedan kunna bidra med en uppfattning om att barnkonventionen inte är, alternativt kommer fortgå att vara verkningslös men att arbetet för att stärka barns rättigheter behöver fortsatt vidareutvecklas.

## 8.1 Förslag för vidare forskning

Examensarbetet hade inte möjlighet att undersöka barnens kännedom om deras rättigheter och därav fick barnets perspektiv inte lika stort utrymme i studien. Det hade varit intressant att följa upp den offentliga sektorns arbete gällande informations- och kunskapsspridning till barnen. Ett ytterligare förslag är att undersöka vilka förutsättningar alternativt svårigheter som föreligger för konventionsstaten Sverige att ratificera barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll gällande barns möjlighet att lämna in klagomål till FN:s barnrättskommitté i de fall deras rättigheter har kränkts och de inte haft möjlighet att få upprättelse i hemlandet. Ett sista förslag för vidare forskning är att genomföra en komparativ studie mellan Sverige och en annan konventionsstat som har inkorporerat barnkonventionen och om det finns någon skillnad gällande implementeringen och dess utfall.

## 9. Avslutning

Denna studie har uppmärksammat några juridiska förutsättningar och svårigheter som föreligger för upprätthållandet och implementeringen av barnkonventionen som nationell lagstiftning, och den offentliga sektorns åtagande att stärka barns rättigheter genom att

illustrera Haninge kommuns arbete gällande barns rättigheter och barnkonventionens implementering.

Avslutningsvis har den offentliga sektorn tagit ett flertal beslut, vidtagit åtgärder i form av projekt och strategier för att stärka och tillgodose barns rättigheter. Ett tydligt exempel är inkorporeringen av barnkonventionen som är ett steg framåt för att utöka barnens rätt i Sverige med fortsatt transformeringsarbete. Utmaningen är att implementeringsarbetet av barnkonventionen är ett långtgående arbete med juridiska, ekonomiska och politiska svårigheter men för att kunna få en faktisk effekt behöver allmänheten såväl som den offentliga sektorn tillsammans sträva efter, och arbeta för ett samhälle där barns rättigheter inte åsidosätts.

# Källförteckning

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj. Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod, 3 uppl. Lund: Studentlitteratur, 2017.

Byrman, Alan. Samhällsvetenskapliga metoder, 3 uppl. Liber AB, 2018.

Ds 2019:23. Arbetsmarknadsdepartementet. Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter.

European Justice. Minderårigas rättigheter vid domstolsförfaranden. Europeisk e-juridikportal - Minderårigas rättigheter vid domstolsförfaranden (europa.eu) (Hämtad 2023-05-01)

Grahn-Farley, Maria. Barnkonventionen, en kommentar, 1:2 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2019.

Lindkvist, Linde. Barnets mänskliga rättigheter: En introduktion, 1 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2022.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro. Juridisk metodlära, 2 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2018.

OHCHR. Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1998.  
<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=swd>. (Hämtad 2023-03-04).

Regeringsbeslut, A2019/02059/MRB. Arbetsmarknadsdepartementet. *Uppdrag att genomföra utbildnings- och spridningsinstanser om vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter.*

Regeringsbeslut S2011/08293/FST, Socialdepartementet. Uppdrag att stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuners och landstingsverksamheter.

Regeringskansliet. CRC-kommitténs slutsatser och rekommendationer 2023-02-09. CRC/C/SWE/CO/6-7 (regeringen.se) (Hämtad 2023-03-22).

Sandgren, Claes. Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, 3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2015.

SFS 2019:838. Föräldrabalken.

SFS 2001:453. Socialtjänstlag.

SOU 2016/19. Barnrättsutredningen. Barnkonventionen blir svensk lag.



SOU 2016:19. Betänkande av Barnrättighetsutredningen. *Barnkonventionen blir svensk lag*,

SOU 2020:63. Betänkande av Barnkonventionsutredningen. *Barnkonventionen och svensk rätt*.

Sveriges kommuner och regioner, 2018. 7585-619-3.pdf (skr.se). (Hämtad 2023-03-24).

Sveriges riksdag. Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, socialutskottets betänkande 2017/18: SoU25. 2018-06-13. Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter Socialutskottets Betänkande 2017/18:SoU25 - Riksdagen. (Hämtad 2023-03-30)

UNICEF. Barnkonventionens historia, 2018. <https://UNICEF.se/barnkonventionen>. (hämtad 2023-03-02).

UNICEF. Barnrättskommun – för alla barn i Sverige. Barnrättskommun (UNICEF.se). (Hämtad 2023-04-16)

UNICEF. En rättighetsbaserad skola genomsyras av barnkonventionen. Rättighetsbaserad skola (UNICEF.se). (Hämtad 2023-04-30)

Vamstad, Johan. Fördelar och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen: en jämförande studie av internationella erfarenheter. Ersta Sköndal högskola, arbetsrapportserie 91.

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning, 2022. *Vetenskapsrådet*. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (vr.se) (Hämtad 2023-04-07)